

Un novo glosario do *Cancioneiro da Ajuda*. A microestrutura das entradas verbais

Xavier Varela Barreiro

Instituto da Lingua Galega, Universidade de Santiago de Compostela

Recibido o 14/04/2010. Aceptado o 10/06/2010

A new glossary of the *Cancioneiro da Ajuda*. The microstructure of verbal entries

Resumo

Na presente contribución preséntase a configuración da microestrutura dos verbos empregada na confección dun novo glosario do *Cancioneiro da Ajuda*. O texto de partida é unha nova edición –interpretativa e aínda inédita– do *cancioneiro* realizada por Mariña Arbor. A preparación dos materiais realizouse nun marco que transcende, amplamente, o propio glosario. No seu horizonte están o *Dicionario Histórico Galego*, o *Dicionario do Galego Medieval* e a *Gramática Histórica da Lingua Galega*.

Na cerna da microestrutura están as informacións lingüísticas, distribuídas nos apartados semántico, morfolóxico, sintáctico e fraseolóxico. Por se tratar dunha obra en verso, complementáanse os datos precedentes cunhas pinceladas de proxección literaria (inventario dos usos das palabras en *incipit* de cantiga e en posición de rima).

Palabras chave

Lexicografía medieval, *Cancioneiro da Ajuda*, lingüística histórica, glosario, galego, portugués

Sumario

0. Preliminares. 1. Aspectos lingüísticos. 1.1. Cabezallo. 1.2. Semántica. 1.2.1. Subcabezallo. 1.2.2. Aceptacións. 1.2.3. Combinatoria. 1.3. Morfosintaxe. 1.3.1. Paradigma: expresións e número de ocorrencias. 1.3.2. Formas plenas e encurtadas. 1.3.3. Paradigma: localización na obra e esquemas de complexización sintagmática. 1.3.4. Familia morfolóxica. 2. Aspectos literarios.

Abstract

This paper describes the configuration of the verbal microstructure used in a new glossary of the *Cancioneiro da Ajuda*. The text we worked with is a new, as yet unpublished interpretative edition of the *Cancioneiro* by Mariña Arbor. The preparation of the materials was carried out within the framework of three research activities: the Galician Historical Dictionary, the Dictionary of Medieval Galician and the Historical Grammar of the Galician Language.

The core of the microstructure holds linguistic information organised into semantic, morphological, syntactic and phraseological sections. Since the *Cancioneiro* is in verse, literary remarks are appended (inventory of the uses of words in *incipit* and rhyme positions).

Keywords

Medieval lexicography, *Cancioneiro da Ajuda*, historical linguistics, glossary, Galician, Portuguese

Contents

0. Preliminaries. 1. Linguistic information. 1.1. Headword. 1.2. Semantics. 1.2.1. Sub-heading. 1.2.2. Senses. 1.2.3. Combinatorial data. 1.3. Morphosyntax. 1.3.1. Paradigm: expressions and number of occurrences. 1.3.2. Full forms and short forms. 1.3.3. Paradigm: place in the work and types of syntagmatic complexity. 1.3.4. Morpholexical family. 2. Literary aspects.

Este traballo realizouse no marco de dous proxectos de investigación: (i) *Estudo lingüístico e paleográfico do Cancioneiro da Ajuda*, realizado no Instituto da Lingua e financiado pola Dirección Xeral de I+D+I da Consellería de Innovación e Industria da Xunta de Galicia (PGDIT06PXIB240159PR). (ii): *La lírica gallego-portuguesa en la corte de Alfonso X*. Autores y textos, realizado no Departamento de Filoloxía Galega da USC e financiado polo MEC (HUM2007-61790).

O. PRELIMINARES

A idea de facer un novo glosario do *Cancioneiro da Ajuda* (CA) naceu na dinámica do traballo dun equipo de investigadores do ILG e/ou da USC que desde o ano 2006 vimos realizando investigacións lingüísticas e paleográficas sobre este cancionero duocentista galego-portugués. O necesario punto de partida foi a existencia dunha nova edición, interpretativa, que se suma á de Carolina Michaëlis (1904) e sobre a cal decidimos erguer un novo glosario que complete o publicado en 1920 pola investigadora luso-alemá e que, sobre todo, sexa realmente o glosario de CA e non o dun cancionero ideal ou posible engordado con cantigas alleas ao manuscrito conservado¹.

Esta nova edición púxo a noso dispor a súa autora, Mariña Arbor, a quen expresamos aquí o noso agradecemento. Da súa lectura debemos dicir que, pola aplicación nela de criterios filolóxicos rigorosos, resulta plenamente satisfactoria para os nosos propósitos. Sendo, como dixemos, interpretativa, non é tan intervencionista que non conserve os trazos lingüísticos pertinentes para os estudos léxico-gramaticais pero si o é razoablemente para evitar aqueles que, non sendo de interese, poden dificultar, innecesariamente, as análises e as deducións derivadas.

Este novo glosario de CA, realizado desde a admiración e o profundo respecto á persoa e á obra de Dona Carolina Michaëlis, estámolo construindo tendo presentes catro empresas filolóxicas que se van beneficiar das novidades que achegue. A primeira e máis inmediata é o propio glosario, que acompañará a publicación da edición interpretativa e doutros estudos lingüísticos e paleográficos. As outras tres son de maior alcance e duración e dentro delas o glosario de CA é unha peza, entre outras moitas, que deberá axustarse no seu deseño e no tratamento dos seus datos aos condicionamentos metodolóxicos e á estrutura delas. No terreo lexicográfico contribuirá cos seus materiais á elaboración de dúas obras: o *Diccionario do Galego Medieval* (DGM) e o *Diccionario Histórico Galego* (DHG). No terreo da gramática histórica entrará, xuntamente cos materiais doutras obras medievais, a formar parte do banco de datos da *Gramática Histórica da Lingua Galega* que tamén se está elaborando no Instituto da Lingua Galega.

A nivel editorial pensamos ofrecer tres versións do glosario. En soporte papel aparecerá, acompañando a edición das cantigas, unha versión simplificada na que figurarán as informacións lingüísticas básicas. En soporte dixital ofreceremos unha versión estática completa (en formato PDF) e outra dinámica, en forma de aplicación informática (na rede ou en CD) que permitirá establecer, a conveniencia do usuario, os parámetros lingüísticos, históricos e literarios, alcanzar con esta interactividade unha mellor explotación dos datos e obter diferentes perfís de resultados.

Non podemos deternos a explicar aquí os criterios establecidos, pois son moitos e diversos e, á fin das contas, o que nos interesa é presentar como mostra da microestrutura do glosario a entrada dun verbo. Pero como hai un punto no que nos apartamos da editora do cancionero no establecemento das súas coordenadas históricas, sentímonos na obriga de xustificarnos por iso, ante ela e ante o lector. É ben sabido que as 310 composicións do *Cancioneiro da Ajuda* chegaronnos acéfalas, por faltaren nel as rúbricas atributivas. E non é menos certo que na edición do cancionero é perfectamente comprensible, polo menos inicialmente, unha actitude de base empírica e moi conservadora que exclúa do marco operativo todo aquilo que non forme parte da materialidade do cancionero, nomeadamente a atribución autorial. Desde esta postura non temos nada que reprochar a unha edición de CA, como a de Mariña Arbor, na que non exista a dimensión autorial. Pero unha cousa é editar unha obra e outra distinta é facer o seu estudo léxico e gramatical. Non tería sentido abordar a segunda tarefa, no glosario, prescindindo do marco autorial

¹ Dona Carolina incluíu como apéndice da súa edición 157 "poesias tiradas dos cancioneros Colocci-Brancuti e da Vaticana e que preenchem provabelmente lacunas do Cancioneiro da Ajuda" (páx. 625).

-coas súas connotacións cronolóxicas, biográficas, culturais e xeográficas- cando, por diferentes vías, é coñecida de vello e forma parte dos saberes da tradición crítica a autoría dunha grande parte das composicións de CA. Sería unha mutilación incomprensible que, pola imposibilidade de entrecruzamento do criterio autorial con outros, impediría a consecución de avances moi necesarios na crítica filolóxica dun cancioneiro do que, aínda hoxe, descoñecemos datos esenciais das coordenadas nas que se levaron a cabo a súa compilación e realización material.

Para a mención dos autores de CA adoptamos o sistema do proxecto *MEDDB 2*², que ofrecemos en apéndice (*Apéndice 2*) en forma de listaxe ordenada alfabeticamente.

Nesta publicación damos noticia dos aspectos máis interesantes da microestrutura das entradas do glosario. Entre plasmar nela as reflexións metodolóxicas previas ao inicio da confección das voces e ofrecer como mostra unha entrada concreta, optamos polo segundo porque nos parece que dá del unha imaxe máis real e próxima. Como se fose unha primeira entrega ilustrativa ou pre-publicación, escollemos a microestrutura dos verbos, pois contén case a totalidade dos ítems -algúns exclusivamente verbais e de moito rendimento gramatical-, ademais de ser a clase de palabras mellor representada en CA (10219 *tokens*, fronte aos 5682 do substantivo, por facer a comparación con outra clase maior). Decantámonos por *haber* por ser o verbo de maior frecuencia de uso en CA (912 ocorrencias por 831 de *ver*, 802 de *facer* ou 757 de *querer*, os seguintes na listaxe e todos eles verbos irregulares) e por unír-selle á súa rica paleta de valores semánticos o carácter de verbo auxiliar. A súa entrada no glosario, que reproducimos resumida e acompañada nalgún caso de comentarios (apartados 1.2.2, 1.3.3.2.2.1.3 e 1.3.3.2.2.3.5) como corpo central deste traballo, presenta unha grande amplitude nos máis importantes apartados da microestrutura: o morfosintáctico e o semántico.

Nas entradas do glosario empregamos dous esquemas de microestrutura (A e B). O primeiro (A) aplícase aos verbos de semántica unidaria e caracterízase por ter un apartado semántico simple e información semántica resumida no cabezal. O esquema B, sobre o que construímos a entrada de *haber*, aplícaselles aos verbos de semántica plural e caracterízase por presentar un apartado semántico complexo no que en cada acepción ou grupo de acepcións se reproduce, recursivamente, baixo un subcabezal e de forma plena, a estrutura semántica completa. Para facer máis doada a visualización da microestrutura incluímos en apéndice (*Apéndice 1*) un esquema ilustrativo.

Todos os ítems da microestrutura correspóndense con datos de natureza lingüística. Pero quixemos concederlles relevancia especial e dobre tratamento -puramente lingüístico e pre-métrico- a aquelas formas que, por figuraren en posición prominente na cantiga (*incipit* e posición de rima), revisten interese para os estudos literarios.

A presenza de exemplos variará dunhas versións a outras do glosario. Para a versión en papel buscouse unha fórmula de máxima economía. A versión dixital en PDF constará dunha mostra significativamente maior de exemplos. Na versión dixital dinámica, en cambio, poderase recuperar integramente o exemplario.

Na referenciación dos exemplos empréganse tres configuracións diferentes de parámetros. A máis común é a da simple localización na obra mediante a indicación do número de cantiga e de verso (130:12). Outra menos común e máis completa é a da indicación da autoría e da localización (JSrzSom, 24:10). A máis simple é a da indicación só da autoría (JPrzAv). Sobre esta última formamos o modelo do subítem "Distribución autorial", mediante o cal e en distintos apartados da microestrutura indicamos a nómina dos autores nos que se rexistra -e non- o uso dunha determinada unidade ou paradigma e do que damos aquí unha mostra representativa, correspondente ao emprego de formas encurtadas (apartado 1.3.2):

² O *MedDB 2.1. Base de datos da lírica profana galego-portuguesa* pódese consultar no site do CIRP (<http://www.cirp.es/pls/bdo2/f?p=MEDDB2>).

◆ DISTRIBUCIÓN AUTORIAL

- ◇ *Prezenza* (15): AnV, FerGarEsg, FerPad, JGarGlh, JPrzAv, JSrzCoe (2), JSrzSom (4), MartSrz (2), NuFdztor, PaySrzTav, PGarBu, RoyPaezRib, RoyQuey, VaFdztSend (2), VaGil (3).
- ◇ *Ausencia* (22).

Expostos estes preliminares, pasamos á presentación da entrada do verbo *haber*. Seguimos o esquema do glosario e inserimos algunhas mínimas explicacións da microestrutura. Por razón de espazo, na maior parte dos ítems non podemos reproducir integramente a información do glosario, polo que ou eliminamos datos ou adoptamos modelos de presentación diferentes que nos permiten manter a carga informativa. Por motivos distintos non desenvolvemos aquí os apartados fraseolóxico e da familia semántica (nestes momentos aínda non os temos concluídos).

1. ASPECTOS LINGÜÍSTICOS

1.1. Cabezallo

Na microestrutura está reservado o cabezallo para ofrecer de forma moi resumida un compendio das informacións lingüísticas máis relevantes. Na súa versión de máximo desenvolvemento, a das voces monosémicas, componse de cinco elementos que representan outros tantos parámetros:

- ◇ Lema (a)
 - Lema moderno
 - Lema medieval na obra
 - Lema medieval en xeral
- ◇ N° de ocorrencias (b)
- ◇ Étimo (c)
- ◇ Categoría gramatical (d)
- ◇ Semántica (resumo) (e)

No establecemento do lema e na súa mención neste traballo escollemos como *incipit* o lema moderno -caso de conservarse a voz-. A razón é a vontade de preparación dos materiais e de disposición da información para o DHG, enfocado necesariamente desde o lemario do galego moderno (Santamarina, 2008). Ao seu par indícase o lema establecido no marco da obra e tamén, coas miras postas no DGM, o lema medieval xeral resultante da consideración de toda a masa textual galega medieval. Para establecer este último tomamos como referencia o corpus TMILG (*Tesouro Medieval Informatizado da Lingua Galega*), complementado co DDMe (*Dicionario de dicionarios do galego medieval*).

Na cuantificación das ocorrencias faise referencia a *tokens* (formas gráficas). A consulta da táboa dos paradigmas (1.3.1) permite comparar esta cifra coa dos *types* (unidades gramaticalmente distintas).

Na información etimolóxica fuximos de calquera pretensión de exposición profunda e razoada da nosa proposta. Limitámonos a indicar o étimo e a súa camada lingüística, consonte os criterios das obras etimolóxicas de referencia (Corominas & Pascual 1991, Machado 1977, Lorenzo 1977, Nascentes 1932, Houaiss 2001, Cunha 1989).

No apartado correspondente á categoría gramatical indicamos, mediante abreviaturas regularizadas, a clase e subclase de palabra (verbo, substantivo común, substantivo toponímico, pronomes persoal, artigo determinado...), o xénero no substantivo e a tipoloxía sintáctica do verbo (transitivo, intransitivo, impersoal, etc.).

No subapartado de información semántica recóllense as acepcións das que hai constancia no cancioneiro, diferénciase entre primitivas e derivadas e indícanse a relación e os termos dos procesos derivativos.

Ilustramos co substantivo *ollo* a presentación do cabezallo dunha voz de significado único:

ollo - *ollo* - *ollo* | (82) | (< lt. OCULUS, -I) | *Subs. com. m.* | 'Órgano do sentido da vista'

Nas voces de semántica múltiple mantéñense no cabezallo os apartados (a-d)³ e trasláda-se aos subcabezallos (1.2.1: SEMÁNTICA) o resumo coa información semántica (apartado e). Nos subcabezallos precisase máis na indicación dos valores de categoría gramatical, establecidos no cabezallo cun grao menor de precisión. Cos seus oito grupos de acepcións, o verbo *haber* ofrece unha excelente ilustración do reparto da información entre un e outros. Remitimos ao apartado 1.2.1 para a consulta dos oito subcabezallos. Aquí presentamos o cabezallo xeral:

haber¹ - *aver* - *aver* | (912) | (< lt. HABĒRE) | *Vb.*

1.2. Semántica

A información semántica é un dos fluxos de información máis ricos do glosario e concéntrase no apartado *Semántica*, a continuación do *Cabezallos*. Neste apartado ofrécese, nos dous modelos de microestrutura (A e B), tres tipos de información: (i) a coñecida tradicionalmente como *definición(s)*, (ii) a *combinatoria* no texto con outras unidades de aparición regular no seu mesmo contexto (verbo e complementos, substantivo e adxectivos, adverbio e polaridade, etc.) e (iii) a *familia semántica* formada polas palabras do texto (CA) coas que forma unha rede paradigmática sustentada nas relacións semánticas cardinais comunmente consideradas (hiperonimia, hiponimia, sinonimia e antonimia). No modelo B, o das voces de semántica plural, figuran como cuarto elemento -primeiro na orde de aparición- os subcabezallos correspondentes coas acepcións ou grupos de acepcións diferenciadas. Neste caso os elementos (i-iii) reproducense recursivamente con cada subcabezallos.

1.2.1. Subcabezallos

A introdución deste apartado faise necesaria con voces que presentan pluralidade de acepcións. Dentro del a información fundamental é a semántica, que se presenta de forma resumida, como no cabezallos das voces de semántica unidaria. Acompañana outras informacións que si se contemplan no cabezallos pero con menor grao de particularidade. A cada grupo de acepcións correspóndelle un sublema, que se organiza no conxunto mediante numeración en superíndice (ou alfanumeración cando, por existiren no glosario lemas homógrafos, o lema xa leva superíndice). Elúdense, por redundante, a indicación do lema medieval na obra e do lema medieval xeral. Mantense a información do número de ocorrencias, referido aos casos que presentan esa semántica e, no plano categorial, indícase a subcategoría gramatical. Pola contra desaparece, por igualmente redundante, a información etimolóxica. De xeito esquemático, estes son os catro ítems presentes no subcabezallos:

- ◇ Sublema (numerado en superíndice)
- ◇ N° de ocorrencias
- ◇ Subcategoría gramatical
- ◇ Semántica (resumo)

³ Parcialmente no caso de (a), pois non se teñen en conta o lema na obra e o lema medieval xeral.

Ilustramos a estrutura interna do subcabezallo co verbo *haber* e os seus oito agrupamentos semánticos:

haber^{1a}	(358) <i>Vb. tr.</i> 'Experimentar' (→ 'vivir'), 'gozar', 'sentir' (→ 'compadecerse', 'desexar', 'envexar', 'queixarse'), 'sufrir'.
haber^{1b}	(117) <i>Vb. tr.</i> 'Admitir' (→ 'ser incomparable'), 'conter', 'dispoñer de' (→ 'estar sometido', 'ter capacidade', 'ter límite'), 'estar revestido de', 'portar' (→ 'chamarse', 'ser de alta condición social'), 'posuír'.
haber^{1c}	(31) <i>Vb. tr.</i> 'Depositar' (→ 'confiar'), 'implicar' (→ 'ser preciso'), 'manter' (→ 'compartir'), 'profesar', 'proporcionar' (→ 'beneficiar').
haber^{1d}	(82) <i>Vb. tr.</i> 'Obter' (→ 'beneficiarse'), 'recibir'.
haber^{1e}	(1) <i>Vb. tr.</i> 'Considerar'.
haber^{1f}	(30) <i>Vb. impers.</i> 'Existir, manterse, subsistir'; 'atoparse, estar'; 'suceder, acontecer, ocorrer, pasar, ter lugar, sobrevivir'.
haber^{1g}	(33) <i>Vb. impers.</i> 'Transcorrer desde, pasar desde'.
haber^{1h}	(270) <i>Vb. aux.</i> 'futuridade', 'volición, obriga'; 'anterioridade', 'perfectividade'.

1.2.2. Acepcións (definición) (localización na obra)

Na definición das acepcións, establecida normalmente por medio de sinónimos e non mediante o recurso á técnica da reversibilidade na construción das definicións, tense en conta de forma sistemática o contexto inmediato como factor de desambiguación da polisemia (os chamados coadxuvante categorial e, sobre todo, o coadxuvante sintáctico) (Santamarina, 2008:375-377). Outros auxiliares, como o dominio, o estilístico ou o retórico só ocasionalmente son tomados en consideración nas definicións. Distínguese, cando é posible, entre significados primarios -os primitivos ou indescompoñibles- e significados secundarios, derivados dos anteriores mediante especialización semántica por condicionamento contextual. O verbo *haber* proporciona, coa provisionalidade que demanda a ocasión, unha boa ilustración deste principio de análise, pois en catro dos sete grupos de acepcións establecidos para os seus usos como verbo non auxiliar presenta esa xerarquización dos significados. Ocuparémonos maiormente destes usos e ofreceremos máis adiante unhas breves reflexións sobre os usos auxiliares, que, ao posuíren valor gramatical, teñen menos relevancia semántica.

No primeiro dos subcabezallos de *haber*, baixo o cal se agrupan os significados de experimentación interior ou medialidade (*haber^{1a}*), téñense en conta catro acepcións primarias e, para unha delas, catro acepcións derivadas:

- 'Experimentar' (3) (*haber, haber mingua*): 9:2, 159:19, 281:16.
- 'Gozar' (11) (*haber, haber amor, haber ventura*): 31:3, 32:10...
- 'Sentir' (185) (*haber ben, haber desamor, haber medo, haber pavor, haber pracer, haber saña, haber vagar*) (105): 6:9, 8:20...
 - 'compadecerse' (12) (*haber dó*): 60:6, 122:3...
 - 'desexar' (64) (*haber desexo, haber sabor*): 3:18, 6:11...
 - 'envexar' (2) (*haber envexa*): 2:1, 2:11.
 - 'queixarse' (1) (*haber queixume*): 132:3.
- 'Sufrir' (158) (*haber afán, haber coidado, haber coita, haber mal, haber morte, haber sandez, haber torto*): 1:6, 1:8...

No segundo subcabezallo (*haber^{1b}*) recóllense os usos alusivos ao goce ou control de facultades, atributos ou seres e aparecen clasificadas as acepcións en seis significados primitivos e outros tantos derivados:

- ‘Admitir’ (5):
 - ‘ser incomparable’ (5) (*haber par*): 41:8, 182:20...
- ‘Conter’ (4) (*haber esforzo*): 85:20, 85:23...
- ‘Dispoñer de’ (87) (*haber, haber amigo, haber dereito, haber maña, haber sazón, haber tempo*) (36): 5:2, 15:2...
 - ‘estar sometido’ (4) (*haber señor*): 21:19, 26:8, 130:15, 305:12.
 - ‘ter capacidade’ (46) (*haber poder*): 1:3, 1:4...
 - ‘ter límite’ (1) (*haber conta*): 255:23.
- ‘Estar revestido de’ (18) (*haber culpa, haber esciente, haber razón, haber semellar, haber sen, haber sentido*): 5:11, 11:5...
- ‘Portar’ (2):
 - ‘chamarse’ (1) (*haber nome*): 166:5.
 - ‘ser de alta condición social’ (1) (*haber guarvaia*): 38:13.
- ‘Posuír’ (1) (*haber*): 159:21.

No terceiro subcabazallo (*haber*^{1c}) organízanse os usos de semántica emisiva en cinco significados primitivos e catro derivados:

- ‘Depositar’ (1):
 - ‘confiar’ (1) (*haber fiúza*): 9:16.
- ‘Implicar’ (11):
 - ‘ser preciso’ (11) (*haber mester*): 5:4, 5:5...
- ‘Manter’ (1):
 - ‘compartir’ (1) (*haber con*): 218:16.
- ‘Profesar’ (1) (*haber amor*): 268:11.
- ‘Proporcionar’ (17):
 - ‘beneficiar’ (17) (*haber prol*): 31:9, 51:24...

O cuarto subcabazallo (*haber*^{1d}), de semántica receptiva, só presenta un significado derivado:

- ‘Obter’ (79) (*haber, haber amor, haber ben, haber consello, haber grado, haber graza, haber lecer, haber prez*) (78): 2:15, 2:15...
 - ‘beneficiarse’ (1) (*haber prol*): 106:30.
- ‘Recibir’ (3) (*haber, haber ira, haber mal*): 12:2, 62:2, 287:5.

Nos outros tres subcabazallos correspondentes a usos non auxiliares de *haber* interveñen exclusivamente significados primarios:

- ◊ *haber*^{1e} (1): ‘Considerar’ (*haber por*): 259:13.
- ◊ *haber*^{1f} (30): ‘Existir’ (*haber*): 81:23, 82:23...
- ◊ *haber*^{1g} (33): ‘Transcorrer desde’ (*haber*): 27:24, 33:9...

Proceder deste xeito na análise semántica dota de riqueza de matices a descrición dos valores de cada voz e, suplementariamente, facilita a comparación rigorosa con outras palabras. O verbo escollido bríndanos a oportunidade de comprobalo na súa traxectoria histórica converxente con outro verbo de grande peso gramatical.

Xuntamente con *ter*, o verbo *haber* forma un binomio de moito percorrido na perspectiva diacrónica do mundo lingüístico galego e portugués -e tamén noutros dominios do mundo iberorrománico-. Nel verificouse entre eles ao longo da Idade Media un proceso de transferencia de valores que tivo en *ter* a unidade recipiendaria. Polo contraste dunha e outra voz non

glosario pódese bosquexar como era o reparto de valores semánticos dun e doutro verbo no último cuartel no século XIII e marcar unha referencia sincrónica sólida coa que construír, xuntamente coas doutras sincronías, a evolución semántica conxunta destes dous verbos.

O cancionero duocentista representa un reparto semántico de *haber* e *ter* no que cada un deles dispón dunha área exclusiva ou case exclusiva e no que os usos colidentes se dan con marcado desequilibrio. Os usos impersoais de semántica existencial (1) e temporal (2), así como os usos transitivos de semántica receptiva (*haber amor, haber ben, haber consello, haber grado...*) estaban reservados exclusivamente a *haber*:

(1) *Mundo tēemos fals' e sen sabor,
mundo sen Deus e en que ben non á,
e mundo tal que non corregerá,
ante o vejo sempr' enpeorar*
(AnVI [MartMo], 304:9).

(2) *Per mi sei eu o poder que amor
á sobr' aqueles que ten en poder,
ca me faz el tan coitado viver
que muit' á i que ouvera sabor
que me matasse*
(JPrzAv, 181:4).

De por parte, *ter* copaba case ao completo os usos transitivos correspondentes a 'considerar' (*ter por* - 41), 'crer' (*ter que* + verbo en forma finita - 28) e 'valorar' (*ter en pouco, ter en ren* - 3). A estes 72 casos só se pode opoñer en CA un exemplo con *haber*, do ciclo de FerVelho, ao que non estou seguro de se haxa que consideralo última proba escrita dun proceso regresivo ou, pola contra, primeiro e excepcional testemuño dun proceso progresivo de dobre dirección, consecuencia da colisión aberta entre estes dous verbos, mais finalmente fanado desde o seu comezo ao restablecerse a impermeabilidade deste contexto ao emprego de *haber*:

(3) *E por maior ei eu, per bõa fe,
aquesta coita de quantas fara
nostro sennor, e por maior mi-a dá
de quantas fez e pois que assi é,
gradesc' a Deus que me faz a maior
[coita do mund' aver por mia sennor].*
(FerVelho, 259:13).

Noutros dous grupos de acepcións obsérvase a tendencia contraria. No feixe de exemplos correspondentes aos significados de experimentación interior ou medialidade -ver atrás a reticulación proposta para *haber*- as cifras son elocuentes. Fronte aos 358 de *haber* só é posible poñer 11 de *ter*. Catro deles presentan a peculiaridade, seguramente non casual, de incluír no contexto predicativo o substantivo *corazón* (*ter no corazón* = 'sentir no corazón'). Tamén debe ser significativo o seu alto grao de concentración autorial, pois tres deles son do mesmo ciclo (VaGil) e figuran na mesma cantiga (na 146, e os tres en posición de rima). Os outros sete representan o significado 'sufrir' e responden ao esquema sintáctico *ter* + CD desempeñado polo substantivo *coita*. Non é usado *ter* neste esquema con ningún dos outros substantivos da súa mesma esfera semántica que presentan combinatoria con *haber* (*afán, coitado, mal...*). Non debe ser alleo á limitación só a *coita* o feito de ser, de longo, o substantivo máis característico desta estrutura (115 ocorrencias). Tampouco hai que perder de vista a reducida nómima dos poetas que achegan estes usos e os condicionamentos que puideron supoñer para eles as

coordenadas xeográficas da súa existencia: FerGarEsg (3), FerGvzSeav (2), VaFdZSend (3) e VGil (3). Non podo afirmala categoricamente, pero tampouco non descarto a influencia lingüística castelán-leonesa como causa da precocidade destes autores no emprego de *ter*. FerGvz-Seav era orixinario das terras limítrofes co territorio leonés -se non propiamente leonés (Ron 2005:161-162)-. De FerGarEsg e VaGil, trobadores portugueses con ciclos case consecutivos en CA -posicións 11 e 13-, é ben coñecida a súa forte e prolongada vinculación coa corte castelá (ver apartados 2.11 e 2.13 de Ron 2005). A orixe galega de VaFdZSend (Ron 2005:129-130) non era condición que favorecese a escolla de *ter*, pero talvez se poida defender para el contacto asiduo co ambiente castelán, deducible da presenza no seu ciclo dalgúns castelanismos do tipo da construción "*mi-a tive*", que para min ofrece poucas dúbidas como feito de interferencia:

(4) *Quen oge maior cuita ten
d' amor eno seu coraçõ
de quantos del cuitados son,
nostro Sennor lle ponna i
consello, se a el prouguer,
atal per que lla tolla én.
E creed' ora ùa ren,
ca non é outre se eu non,
que **mi-a tive** de-la sazõ
que eu primeiramente vi,
per bõa fe, atal moller
que dá mui pouco ora por én.
(VaFdZSend, 4:9).*

A expresión dos contidos de goce ou control de facultades, atributos ou seres (= *haber*^{1b} e *ter*²) era tamén da case exclusiva competencia de *haber*. Os seus 117 rexistros contrastan cos escasos de *ter* (3). Tamén neste caso concorren circunstancias autorais que poderían ser significativas na explicación destes usos excepcionais de *ter*. No caso de AnVI (MartMo?) pesa a súa orixe navarra ou aragonesa (Ron 2005:182-184), terras nas que as variedades romances deberon anticiparse no uso de *ter* con este valor. Os outros dous poetas, PaySrzTav e JSrzSom, presentan coincidencias salientables. Son galegos, contemporáneos (1ª metade do XIII) e os seus ciclos aparecen xuntos no cancionero (3º e 4º). Ao seren asiduos ás cortes, por veces itinerantes, de Rodrigo Gómez de Trastámara (PaySrzTav) e de Afonso IX (os dous) (Ron 2005:130-137 e 137-40) mantiveron contacto prolongado cos romances ibéricos non occidentais e iso fai máis comprensible tales usos en trobadores da segunda xeración. Mentres VaGil, algunhas décadas máis tarde, se mantén apegado a *haber* na construción *haber razón* ("*Estes ollos meus ei eu mui gran razon / de querer mal, en quant' eu ja viver, / porque vus foron, mia sennor, veer*" [149:1]), JSrzSom ábrenos no seu ciclo unha fiestra á transición que se estaba producindo, pois asoman nel os novos tempos lingüísticos cunha das primeiras documentacións de *ter razón* ("*aqueles que non an seu ben / e que teen atal razon / que poden sa coita perder*" [20:4]) sen por iso abandonar completamente os usos vellos (*haber*) noutra súa composición: "*E, se vós avedes razon, / sennor, de m' este mal fazer, / mandade-m' ir, e logu' enton / poderedes dereit' aver*" [22:1].

É na expresión dos contidos emisivos (*haber*^{1c} e *ter*³) onde menos marcada é a desproporción no uso dos dous verbos: 81 (*ter*) / 31 (*haber*). O reparto entre eles era regular, xa que respondía a unha especialización orixinaria na expresión dos dous contidos primarios deste grupo. *Ter* estaba especializado no significado 'manter' e os seus derivados:

- 'Manter' (69) (*ter*, *ter* + CD, *ter* + participio atributivo) (15): 2:6, 11:5...
 - 'amar' (1) (*ter no corazón*): 115:11.

- 'atemorizar' (1) (*ter en medo*): 80:10.
- 'atormentar' (29) (*ter en coita*): 18:14, 19:13...
- 'desdeñar' (3) (*ter en desdén*): 173:8, 255:27, 290:19.
- 'dominar' (19) (*ter en poder*): 20:27, 21:16...
- 'pretender' (1) (*ter en corazón*): 116:20.

De *haber* só se rexistra un caso, ben singular, correspondente a este dominio semántico. Serve de soporte á expresión do contido 'compartir' (*haber con*). Á singularidade semántica súmase a rareza da construción sintáctica, na que se incrusta un dativo ético de dubidosa enxebreza nos parámetros gramaticais do romance occidental:

(5) *Pero choravam estes ollos meus
con mui gran coita, senpre me calei,
que nunca dix' ũa cousa que sei,
mais como quer que mi-o aja con Deus,
praz-me muito porque non saben r[en
de que moiro, nen como, nen por quem].*
(FerGvzSeav, 218).

A orixe, posiblemente leonesa, de FerGvzSeav pode explicar tanto a singularidade na escolla de *haber*, produto talvez das dúbidas derivadas da consciencia dun dominio imperfecto do galego-portugués, como o pouco acerto na construción sintáctica. Na estrofa anterior da mesma cantiga bátese con outro caso de idénticas características que reforza a tese da posible influencia castelán-leonesa:

(6) *De m' entenderen avia pavor
o que m' eu sei eno meu coraçom,
mas ja que moir', assi Deus me perdon,
os que viveren, pois eu morto for,
praz-me muito de que non s[aben] r[en
de que moiro, nen como, nen por quem].*
(FerGvzSeav, 218).

O contrapunto de autenticidade nos parámetros da gramaticalidade medieval galego-portuguesa represéntao en CA a escolla de *ter* que fai RoyPaezRib nunha súa cantiga coa estrutura *ter con* tamén con semántica emisiva, mais cun contido lixeiramente distinto ('mostrar'):

(7) *Com' antr' as pedras bon rubi
sodes antre quantas eu vi,
e Deus vos fez por ben de mi,
que ten comigo grand' amor:
par D[eus], ai dona L[eonor,
gran ben vos fez nostro Sennor!]*
(RoyPaezRib, 197).

Os outros dous contidos emisivos de maior peso e presenza en CA, 'beneficiar' e 'ser preciso', servíanse de *haber* como verbo de expresión preferente. Constituían, ademais, para el o núcleo esencial deste grupo de acepcións (28 ocorrencias sobre un total de 31). A concorrencia de *ter* debía de presentar distinto grao de desenvolvemento nunha e noutra acepción. Para o significado 'ser preciso' só se pode achegar un caso de *ter* (*ter mester*), novamente de VaFdz-Send, por 11 de *haber mester*. Para 'beneficiar' son máis (8 de *ter prol* por 17 de *haber prol*). Detrás deles estivo, sen dúbida, a orixe allea dos trobadores (os 3 casos de PGarBu e o caso de

AnVI [MartMo?]) ou o contacto co mundo castelán-leonés, favorecido especialmente, segundo parece, pola orixe galega (os casos de JLpzUlh, MartSrz, PayGmzCha e PaySrzTav).

O lugar outorgado no glosario aos usos auxiliares dos verbos pode levar a pensar que son considerados como unha acepción ou grupo de acepcións léxicas máis, pois confórmase con eles un subcabezallo. En rigor, habería que ofrecer unha análise global do conxunto pluriverbal, como se fai nos estudos de corte gramatical. Mais na elaboración dun glosario, que compromete, a quen o fai, sobre todo a ordenar os materiais de maneira que sexa doado recuperalos para análises lingüísticas de maior refinamento, abonda con manter agrupados estes usos, mesmo duplicados para que haxa máis garantías de éxito nas buscas (presentación dos datos na entrada correspondente a cada un dos constituíntes das estruturas pluriverbais). Por esta razón, e para non favorecer na lectura deste traballo a confusión dos niveis léxico e gramatical na presentación dos valores semánticos de *haber*, deixamos fóra o detallamento dos valores temporais, aspectuais e modais dos que se reviste como verbo auxiliar. Deles diremos simplemente que, atendendo aos valores de contido máis relevantes, os usos con infinitivo e con participio responden a claves semánticas distintas. “*Haber* + infinitivo” expresaba contidos modais (‘volición’, ‘obriga’) e contido temporal de ‘futuridade’. “*Haber* + participio” expresaba contido aspectual de ‘perfectividade’ ou contido temporal de ‘pasado primario’ (antepresente, antepretérito e antefuturo).

1.2.3. Combinatoria

A consideración da combinatoria semántica con outras unidades nos seus contextos de uso saca á superficie as regularidades experienciais e comunicativas das que son expresión as combinacións de palabras, ocasionais ou regulares -colocacións-, e ofrece un marco interpretativo completo desde o que abordar, na liña diacrónica, a deriva semántica das voces, a súa participación nos incesantes procesos de gramaticalización e mesmo as restricións sintácticas ás que, con frecuencia e sen motivación paradigmática, se ven sometidas as palabras. As claves combinatorias do impersoal *haber*¹⁹ (‘transcorrer desde, pasar desde’), por exemplo, son indicativas da importancia no seu esquema da circunstancialización, ante a fraqueza nel do marco de representación actancial. En todos os exemplos (33) está presente a complementación semanticamente afín, a temporal, e en case todos con modificación intensional:

◇ DÍA (1):

- *dous días* (negativa) (1): AnV (277:8).

◇ MOITO (19):

- *muito* (14): AnIII (VaPrzPar?) (270:8, 270:22), AnVI (MartMo?) (304:24), FerVelho (263:9, 263:13, 262:14), JLpzUlh (202:13, 208:8), JPrzAv (181:4), MartSrz (44:10), PaySrzTav (33:9), PGarBu (102:21, 102:34, 103:1).
- *quan muito* (4): JLpzUlh (200:6, 200:12, 200:18, 200:24).
- *tan muito* (1): RoyPaezRib (189:1).

◇ CANTO (1):

- *quanto* (1): RoyQuey (132:24).

◇ SAZÓN (10):

- *gran sazón* (7): FerGarEsg (126:10), JGarGIlh (234:1), JPrzAv (182:2), JSrzSom (27:24), NuFdztor (78:17), PGarBu (82:11), VaGil (156:3).
- *mui gran sazón* (3): BonGen (264:14), PGarBu (83:14), RoyQuey (134:15).

◇ TEMPO (2):

- *tempo* (1): JSrzCoe (169:4).
- *tal tempo* (1): RoyQuey (129:8).

O marco circunstancial deste esquema complétase asiduamente con reforzos de referencia espacial ou aspectual:

◇ i (9):

- *á i gran sazon* (3): FerGarEsg (126:10), NuFdzTor (78:17), PGarBu (82:11).
- *á i mui gran sazon* (1): PGarBu (83:14).
- *muíto á i* (2): JPrzAv (181:4), PaySrzTav (33:9).
- *muíto i á* (2): FerVelho (263:9, 263:13).
- *tempo á i* (1): JSrzCoe (169:4).

◇ xA (6)

- *ja ... tal tempo ouve* (1): RoyQuey (129:8).
- *muíto á ja* (4): AnVI (MartMo?) (304:24), JLpzUlh (202:13), PGarBu (102:21, 103:1).
- *tan muíto á ja* (1): RoyPaezRib (189:1).

Noutras acepcións obsérvase tamén este tipo de peculiaridades. A revisión do marco combinativo de *haber*^{1a} ('medialidade') co seu complemento revela uns usos claramente especializados precisamente cos substantivos designadores dos sentimentos e dos atributos do amor cortés, entre os cales sobrancean os pertencentes á esfera do sufrimento, característicos da nosa cantiga de amor -preséntanse por orde decrecente de frecuencia-:

- COITA (115): 1:6, 1:8...
- SABOR (61): 3:18, 6:11...
- BEN (48): 6:9, 8:20...
- PAVOR (29): 42:25, 43:26...
- MAL (25): 78:4, 90:6...
- DÓ (12): 60:6, 122:3...
- PRACER (9): 91:13, 163:3...
- PESAR (8): 23:6, 90:2...
- AFÁN (6): 204:3, 214:3...
- AMOR (5): 191:6, 191:12...
- DESAMOR (5): 14:4, 29:3...
- MEDO (5): 28:15, 80:16...
- COIDADADO (3): 32:16, 32:16...
- DESEXO (3): 57:3, 251:9...
- VENTURA (3): 31:3, 52:21...
- MORTE (3): 15:17, 231:18...
- ENVEXA (2): 2:1, 2:11.
- MINGUA (2): 9:12, 281:16.
- SANDEZ (2): 231:18, 231:18.
- TORTO (2): 53:24, 161:23.
- VAGAR (2): 167:11, 167:13.
- QUEIXUME (1): 132:3.
- SAÑA (1): 117:3.

Da forza destas asociacións e do seu carácter semigramaticalizado na altura é ben representativo o caso de *coita*. Do total das ocorrencias deste substantivo (475), só superado en frecuencia de uso en CA por *señor* (768), a cuarta parte ten lugar neste marco sintagmático.

1.3. Morfosintaxe

A información morfosintáctica constitúe o outro foco principal de información. No caso das formas verbais consta de cinco subapartados nos que se presentan (i) as expresións do paradigma, (ii) a existencia no paradigma de formas plenas e encurtadas, (iii) as variedades e esquemas das formas (simples e complexas), (iv) as concordancias anómalas e (v) a familia morfolóxica.

1.3.1. Paradigma: expresións e número de ocorrencias (táboa resumo)

Neste apartado presentamos en forma de táboa un resumo da morfoloxía da palabra sen remitir á localización das formas na obra. Consideramos cada expresión por separado, aínda que forme parte de agrupacións pluriverbais ou de calquera outro complexo polirremático. Tal información ofrecémola no apartado 1.3.3.

En cada clase de palabra organizamos as formas no paradigma conforme os seus accidentes gramaticais característicos e ofrecemos tamén os datos ocorrenciais, tanto de cada forma como de cada magnitude gramatical dentro do paradigma (masculino, pretérito, segunda persoa do plural, totalidade do paradigma, etc.). Presentamos igualmente información da distribución autorial referida á totalidade de formas do paradigma. Estas táboas permiten unha primeira -e completa- valoración da morfoloxía da voz. Nelas son ben localizables as irregularidades, as lagoas morfolóxicas e mesmo algunhas peculiaridades non morfolóxicas, como as de tipo gráfico cando na edición non se uniformizaron algunhas formas que presentan variación no orixinal manuscrito.

Para os verbos, representados aquí por *haber*, teñen pertinencia os modos ou pseudomodos (indicativo, subxuntivo, imperativo, infinitivo, xerundio e participio), os tempos (presente, pretérito, futuro, copretérito, antepretérito e pospretérito) e o binomio número-persoa gramatical (P1-P6):

		P1	P2	P3	P4	P5	P6	TOTAL
INDICATIVO	Presente	eei (1) ei (345) hei (1)	-	á (152) há (3)	-	avedes (13) edes (4)	an (26)	545
	Pretérito	ouv' (14) ouve (14) ouvi (3)	-	ouv' (5) ouve (6) ouvo (1)	-	-	ouveron (3)	46
	Futuro	averei (25)	-	avera (6)	-	averedes (1)	-	32
	Copretérito	avia (11) ia (9)	ias (1)	avia (11) ia (5)	-	iades (3)	aviam (1) iam (1)	42
	Antepretérito	ouver' (3) ouvera (2)	-	ouvera (2)	-	-	-	7
	Pospretérito	averia (6)	-	averia (1)	-	-	averian (2)	9
	SUBTOTAL	434	1	192	-	21	33	681
SUBXUNTIVO	Presente	aja (15)	-	aja (11)	-	-	aian (1) ajan (4)	31
	Pretérito	ouvess' (3) ouvesse (7)	-	ouvess' (3) ouvesse (6)	-	ouvessedes (2)	ouvessen (2)	23
	Futuro	ouver (8)	-	ouver (8)	-	-	-	16
	SUBTOTAL	33	-	28	-	2	7	70
IMPERATIVO		-	-	-	-	ajades (1) avede (5)	-	6
SUBTOTAL		-	-	-	-	6	-	6
INFINITIVO		ave (1) aver (121)	-	aver (29)	-	aver (3)	aver (1)	155
SUBTOTAL		122	-	29	-	3	1	155
XERUNDIO		-	-	-	-	-	-	-
SUBTOTAL		122	-	29	-	3	1	155
SUBTOTAL		589	1	249	-	32	41	912
		<i>Singular</i>			<i>Plural</i>			
		<i>Masculino</i>	<i>Feminino</i>	<i>Masculino</i>		<i>Feminino</i>		
PARTICIPIO		-	-	-	-	-	-	-
TOTAL								912

◆ DISTRIBUCIÓN AUTORIAL

- ◇ *Presenza* (34).
- ◇ *Ausencia* (3): AnII (EstTrav?), EstFai, MenRdzTen.

A nivel cuantitativo o cómputo total desta táboa amosa, inserida na listaxe xeral dos verbos, que *haber* é o verbo de maior frecuencia en CA (912 ocorrencias por 831 de *ver*, 802 de *facere* ou 757 de *querer*, todos verbos irregulares). Con esta frecuencia, como verbo de amplo espectro semántico e como verbo auxiliar, sería esperable que *haber* estivese presente na produción de todos os poetas do cancionero, mais en tres deles, certamente cun ciclo moi breve, está ausente: AnII (EstTrav?) (1 cantiga no cancionero), EstFai (2 cantigas) e MenRdzTen (2 cantigas). Presenta importantes e significativas lagoas na estrutura dos tempos e modos (non hai formas de xerundio e participio e o antepretérito e o pospretérito son moi residuais -7 e 9 formas-) e tamén na da persoa gramatical (non hai casos da P4 e só un da P2).

A morfoloxía desinencial da P1 e da P3 do pretérito do indicativo acolle a existencia de dobre resultado. Na P1 conviven, como formas plenas, o xeral *ouve* (14) e a forma marcada *ouvi* (3), que é exclusiva dos ciclos de FerGvzSeav, FerVelho e JlpzUlh. Na P3 aparece un só caso do analóxico *ouvo*, na obra de AflpzBay, concorrente co máis común *ouve* (6).

Os criterios de edición de Mariña Arbor, respectuosos con algunhas diferenzas gráficas do orixinal, deixan ao descuberto o emprego de <h> inicial etimolóxico en contados casos (*hei* na P1 e *há* na P3). Son todos do AnIII (VaPrzPar?), agás o *há* da cantiga 182, de JPrzAv.

1.3.2. Formas plenas e encurtadas

A coexistencia de formas plenas e encurtadas dáse no paradigma de distintas clases de palabras. O pronome (*mia* / *ma*), o adxectivo (*grande* / *gran*) ou o verbo (*avia* / *ia*) son os que mellor representan esta dualidade.

No inventario de formas do verbo *haber* as formas encurtadas son o resultado da aférese das formas plenas producida no proceso inconcluso de gramaticalización de perífrases de futuridade. Son exclusivas do presente e do copretérito de indicativo integrados nos esquemas do futuro e do pospretérito analíticos con mesóclise. A nivel xeral da Idade Media, no futuro (*haber* en presente) só presentaban esta dobre expresión a P4 (*avemos* / *emos*) e a P5 (*avedes* / *edes*). No pospretérito (*haber* en copretérito) dábase nas seis persoas gramaticais (*avia* / *ia*, *avias* / *ias*, *avia* / *ia*, *aviamos* / *iamos*, *aviades* / *iades*, *avian* / *ian*). Nestes contextos perifrásticos con mesóclise non se rexistran en CA máis que as formas encurtadas, polo que non se pode falar neles propiamente de alternancia de formas senón de distribución perfectamente complementaria. O reparto dos 23 casos entre o presente e o copretérito é, loxicamente, claramente favorable ao segundo:

INDICATIVO (23)

- ◇ Presente (composto con valor de futuro) (4): • P5 (4): **edes** (4): *oir-vus-edes* (NuFdzTor, 74:17); *poder-m'-edes* (JSrzSom, 24:10); *poder-m'-edes* (MartSr, 59:17); *veer-m'-edes* (VaFdzSend, 7:20).
- ◇ Copretérito (composto con valor de pospretérito) (19): • P1 (9): **ia** (9): *entende-la-ia* (PaySrztav, 31:2); *guardar-m'-ia* (JSrzCoe, 160:16); *jurar-ll'-ia* (RoyQuey, 130:27); *pedir-ll'-ia* (RoyPaezRib, 196:12); *pode-la-ia* (JSrzSom, 27:19); *queixar-m'-ia* (JSrzCoe, 163:10); *rogar-l'-ia* (JSrzSom, 23:3); *rogar-l'-ia* (JSrzSom, 23:5); *vive-lo-ia* (JGarGlh, 235:23). • P2 (1): **ias** (1): *perder-t'-ias* (AnV, 277:10). • P3 (5): **ia** (5): *aver-ll'-ia* (PGarBu, 84:20); *doer-s'-ia* (FerGarEsg, 119:16); *matar-m'-ia* (MartSr, 44:27); *prazer-m'-ia*

(FerPad, 284:24); *quitar-m'-end'-ía* (VaFdZSend, 3:17). • P5 (3): **iades** (3): *doer-vus-iades* (VaGil, 148:5); *doer-vus-iades* (VaGil, 148:10); *[d]oer-vus-iades* (VaGil, 148:15). • P6 (1): **iam** (1): *maravillar-s'-iam* (JPrzAv, 182:5).

◆ DISTRIBUCIÓN AUTORIAL

- ◇ *Presenza* (15): AnV, FerGarEsg, FerPad, JGarGlh, JPrzAv, JSrzCoe (2), JSrzSom (4), MartSrz (2), NuFdZTor, PaySrZTav, PGarBu, RoyPaezRib, RoyQuey, VaFdZSend (2), VaGil (3).
- ◇ *Ausencia* (22).

1.3.3. Paradigma: localización na obra e esquemas de complexización sintagmática

A panorámica xeral do apartado anterior completámola coa remisión dos exemplos ao número de cantiga e, dentro dela, ao número de verso. No sistema de presentación mantense a estrutura de accidentes gramaticais (modos, tempos, persoa gramatical, xénero, número, etc.) pero suprímense as expresións para evitar repeticións innecesarias. O sistema de índices do glosario permitirá recuperar con comodidade a localización de calquera forma ou categoría gramatical. Introdúcense aquí na descrición os esquemas de complexización sintagmática non locutiva dos que participan as palabras do cancionero, para facilitar en análises gramaticais específicas posteriores o contraste entre usos simples e combinados e os mecanismos da combinatoria pluriverbal en xeral.

Cada clase de palabra dispón dunha regras de complexización sintagmática propias, polo que non ten sentido que as expoñamos aquí todas. Limitarémonos a presentar, a modo de ilustración, as correspondentes ao verbo, tomando como base de exemplificación, novamente, o verbo *haber*. Farémolo de forma selectiva, pois doutro xeito veríamónos obrigados a encher estas páxinas de números distribuídos nunha interminable cadea de apartados e subapartados xerarquizados.

Distinguimos inicialmente entre formas simples e formas pluriverbais. Nas primeiras indicamos simplemente a súa localización na obra atendendo aos criterios do modo, do tempo, da persoa e do número gramatical. Nas formas pluriverbais temos en conta factores de distinta natureza e coa seguinte ordenación: (i) a función da forma verbal no composto (auxiliado ou auxiliar); (ii) a morfoloxía da forma infinita do verbo (infinitivo, xerundio ou participio); (iii) o carácter correferencial ou non dos suxeitos no caso das formas verbais auxiliadas en infinitivo; (iv) a marca, sindética ou asindética, da relación (con nexa ou sen nexa); (v) o carácter da síndese (prepositiva ou conxuntiva); (vi) a unidade concreta de síndese (preposición *a*, conxunción *que*, etc.); (vii) a ordenación dos constituíntes do conxunto cando a forma verbal funciona como auxiliar; (viii) o carácter simple (AFS = auxiliar en forma simple) ou pluriverbal (AFP = auxiliar en forma pluriverbal) do auxiliar en todas as unidades pluriverbais. A seguinte táboa esquematiza o modelo de inventario morfosintáctico:

							AFS ⁴	AFP	
SIMPLES									
	AUXILIADO	Infinitivo	Correferencialidade	Sen nexo					
				Con nexo	Prepositivo	XYZ			
			Non correferencialidade	Sen nexo					
				Con nexo	Prepositivo	XYZ			
PLURIVERBAIS	AUXILIAR	Infinitivo		Sen nexo			Orde 1		
							Orde 2		
				Con nexo	Prepositivo	XYZ	Orde 1		
							Orde 2		
				Conxuntivo	XYZ	Orde 3			
						Orde 1			
		Orde 2							
		Orde 3							
		Xerundio		Orde 1					
				Orde 2					
		Participio		Orde 1					
				Orde 2					

1.3.3.1. Formas simples (449)

O modelo de presentación das formas simples, que se aplica igualmente a cada un dos tipos de formas pluriverbais, acomódase ao esquema do paradigma morfolóxico xeral do verbo, establecido sobre o modo, o tempo, a persoa e o número gramatical. Indícase o número de casos de cada magnitude do paradigma e a súa localización na obra:

INDICATIVO (380)

- ◇ Presente (299): • P1 (213): 1:3, 1:6... • P3 (58): 1:20, 5:2... • P5 (12): 8:3, 8:5... • P6 (16): 20:3, 20:9...
- ◇ Pretérito (34): • P1 (23): 17:7, 22:1... • P3 (9): 35:2, 45:18... • P6 (2): 156:12, 233:18.
- ◇ Futuro (22): • P1 (18): 1:13, 16:19... • P3 (3): 58:26, 85:23...
- ◇ Copretérito (15): • P1 (9): 84:1, 91:10... • P3 (5): 31:6, 82:12... • P6 (1): 164:14.
- ◇ Antepretérito (2): • P3 (2): 107:10, 181:4.
- ◇ Pospretérito (8): • P1 (6): 65:4, 130:8... • P3 (1): 175:8. • P6 (1): 233:4.

SUBXUNTIVO (47)

- ◇ Presente (17): • P1 (6): 6:11, 48:28... • P3 (7): 2:15, 11:3... • P6 (4): 132:5, 132:12...
- ◇ Pretérito (16): • P1 (8): 14:15, 23:6... • P3 (4): 84:16, 106:23... • P5 (2): 8:12, 284:16. • P6 (2): 19:15, 159:6.
- ◇ Futuro (14): • P1 (6): 1:4, 2:22... • P3 (8): 5:11, 9:16...

IMPERATIVO (6): • P5 (6): 52:21, 122:3...

INFINITIVO (16): • P1 (11): 6:9, 27:17... • P3 (4): 19:6, 33:16... • P5 (1): 253:14.

⁴ AFS = Auxiliar en forma simple. / AFP = Auxiliar en forma pluriverbal.

1.3.3.2. Formas pluriverbais (393)

Incluimos aquí as construcións pluriverbais, sen establecer de antemán distincións entre tempos compostos, estruturas perifrásticas (temporais, modais, aspectuais), estruturas de infinitivo con verbos modais, factitivos, de pensamento, de mandato, de percepción, etc. O que nos propoñemos é establecer unha catalogación puramente formal que permita recuperar comodamente as estruturas en pescudas posteriores para sometelas propiamente á análise gramatical. De partida, e para recoller as súas peculiaridades específicas, tratamos por separado os usos nos que a forma verbal presenta no composto forma infinitiva (auxiliado) e aqueles nos que presenta forma finita (auxiliar).

1.3.3.2.1. Auxiliado (129)

Entran aquí os usos nos que as formas de infinitivo, xerundio e participio do verbo lematizado non funcionan libremente na sintaxe ordinaria senón que o fan como núcleos léxicos e semánticos dunha construción pluriverbal. Temos en conta nos tres tipos de construción se o auxiliar presenta forma simple ou pluriverbal. A ausencia de formas de xerundio e de participio do verbo *haber* prívanos da posibilidade de presentación das construcións respectivas, pero non así das construcións de infinitivo, que están ben representadas en CA.

1.3.3.2.1.1. Construcións de infinitivo (129)

Nas construcións completivas había importantes restricións de uso do infinitivo como forma verbal de complemento directo. Só era posible con aqueles verbos que permitían solidariedades profundas co seu complemento oracional (traducible, *grosso modo*, na correferencialidade obrigatoria), que presentaban un significado de semántica predicativa (verbos modais) ou mesmo o seu apagamento semántico (verbos auxiliares). Ao tratarse CA dunha obra correspondente a un período no que se estaban a producir importantes procesos de gramaticalización nas construcións pluriverbais, non nos parece prudente chegar ata o final na catalogación destes sintagmas, pois ademais de non ser este un dos obxectivos dun glosario, expoñémonos a errar en moitos casos por non conter o cancioneiro materiais lingüísticos dabondo para apurar tan delicado labor de discriminación. A identidade do verbo que actúa como auxiliar nestas construcións de infinitivo abonda, en xeral, para determinar o carácter perifrástico ou non do composto. Noutro plano, a existencia ou non de correferencialidade obrigatoria do suxeito de auxiliar e auxiliado permite trazar mellor nas construcións non perifrásticas unha liña divisoria entre estruturas máis e menos gramaticalizadas. As primeiras non admiten a estrutura completiva con forma verbal finita e as segundas admiten ambas as modalidades de estrutura completiva.

Tanto nas estruturas de correferencialidade como nas de non correferencialidade distinguimos entre esquemas nexuados e non nexuados e nos primeiros distinguimos entre nexos prepositivos e nexos conxuntivos. Así mesmo recolleemos a unidade nexual (prepositiva ou conxuntiva) concreta que se actualiza nos exemplos e indicamos se o verbo auxiliar presenta forma simple ou pluriverbal. Por último, como marco de especificación da localización dos exemplos na obra, indicamos o lema do verbo rexente. Nos apartados seguintes ofrecemos o inventario destas estruturas de infinitivo auxiliado en CA.

A mecánica expositiva vai achegando os exemplos agrupados polo verbo rexente e en cada verbo organízanse segundo o patrón do paradigma (modo, tempo, número-persoa). Ilustrámola tal como figura no glosario cun dos verbos de cada tipo de referencialidade, *coidar* e *facer*, e para os demais presentamos unha táboa na que, xuntamente con estes dous e para simplificar e aforrar espazo, deixamos fóra as distincións de persoa gramatical. A estrutura organizativa completa pódese ver no Apéndice I (apartado 1.3.3.2.1.1 e subapartados subordinados).

1.3.3.2.1.1.1. Correferencialidade (71)

1.3.3.2.1.1.1.1. Sen nexo (60)

1.3.3.2.1.1.1.1.1. Auxiliar en forma simple (60)

- *Coidar* (16):

INDICATIVO (9)

◊ Presente (3): • P1 (3): 31:17, 57:3, 101:24.

◊ Pretérito (5): • P1 (5): 14:20, 57:3, 95:24, 95:28, 95:30.

◊ Copretérito (1): • P1 (1): 231:18.

SUBXUNTIVO (7):

◊ Pretérito (7): • P1 (7): 14:18, 31:21, 82:27, 206:2, 206:5, 206:11, 206:17.

- ...

- ...

1.3.3.2.1.1.2. Non correferencialidade (58)

1.3.3.2.1.1.2.1. Sen nexo (53)

1.3.3.2.1.1.2.1.1. Auxiliar en forma simple (53)

- ...

- *Facer* (44):

INDICATIVO (40)

◊ Presente (29): • P3 (27): 1:8, 11:10... • P5 (2): 83:13, 93:13.

◊ Pretérito (9): • P3 (8): 26:8, 85:4... • P6 (1): 130:23.

◊ Futuro (1): • P3 (1): 20:28.

◊ Antepretérito (1): • P3 (1): 167:11.

SUBXUNTIVO (3)

◊ Presente (3): • P3 (3): 125:6, 125:12, 125:18.

INFINITIVO (1): • P3 (1): 216:12.

- ...

- ...

1.3.3.2.1.1.3. Resumo das construcións de infinitivo

1.3.3.2.1.1.3.1. Correferencialidade

	INDICATIVO						SUBXUNTIVO			INF.	XER.	PART.	TOT.
	Pte.	Pto.	Fut.	CPto.	APto.	PPto.	Pte.	Pto.	Fut.				
<i>COIDAR</i>	3	5		1				7				9	
<i>COIDAR DE</i>		1										1	
<i>DEBER</i>				1								1	
<i>DESEKAR</i>		1										1	
<i>PODER</i>	12	8	2				1	4				22	
<i>QUERER</i>		11										11	
<i>RECEAR</i>		1										1	
<i>SABER</i>	3											3	
<i>ATENDER DE</i>	1											1	
<i>GARDARSE DE</i>			1									1	
<i>HABER DE</i>			4									4	
<i>HABER PODER DE</i>	1											1	
<i>PARTIRSE DE</i>			1									1	
<i>QUITARSE DE</i>						1						1	
<i>SER SABEDOR DE</i>	1											1	

1.3.3.2.1.1.3.2. Non correferencialidade

	INDICATIVO						SUBXUNTIVO			INF.	XER.	PART.	TOT.
	Pte.	Pto.	Fut.	CPto.	APto.	PPTo.	Pte.	Pto.	Fut.				
DEIXAR							6						6
FACER	29	9	1		1		3			1			44
VER	1	2											3
GUIRAR DE		1											2
PARTIR DE (pasiva)			3										3

- ...

- ...

1.3.3.2.2. Auxiliar (270)

Incluimos aquí os usos dos verbos nos que aparecen en forma finita formando parte de compostos pluriverbais. Distinguimos tres grupos, correspondentes coa natureza infinitiva, xerundial ou participial do verbo auxiliado. Nos tres rexistramos os distintos esquemas de ordenación dos elementos do composto pluriverbal e indicamos se o auxiliar presenta forma simple ou pluriverbal (a chamada "sobreauxiliación"). Só no segundo caso especificamos cal é o verbo que funciona como auxiliar do auxiliar.

Na táboa dos valores e funcións do verbo *haber* ocupa un lugar prominente o seu papel como auxiliar. O simple cotexo das súas cifras (case un tercio das ocorrencias totais: 269 sobre un total de 912) permite ver que, xa nesa altura, estaba gramaticalizado como verbo auxiliar. A comprobación da morfoloxía das formas auxiliadas pon ao descuberto a ausencia de combinatoria co xerundio, que, no canto de ser unha simple coincidencia textual, respondía a unha restrición que aínda hoxe mantén a súa vixencia. A atención ás cifras tamén revela que *haber* era auxiliar tipicamente de infinitivo: 249 casos por só 20 de participio.

1.3.3.2.2.1. Construcións de infinitivo (250)

Nas construcións de infinitivo reproducimos o esquema expositivo das construcións nas que o verbo desempeña o rol de auxiliado: distinguimos entre esquemas nexuados e non nexuados e nos segundos distinguimos entre nexos prepositivos e nexos conxuntivos. Así mesmo recolleemos a unidade nexal (prepositiva ou conxuntiva) concreta que se actualiza nos exemplos. O marco de presentación dos exemplos coa súa localización na obra constitúeno neste caso os distintos esquemas de ordenación dos elementos. Expoñemos a continuación o inventario destas estruturas para *haber*. Ilustráremolo coa presentación do modelo exacto do glosario -e cun exemplo- na primeira estrutura de cada un dos tipos de esquemas (non nexuado, nexuado prepositivamente, nexuado conxuntivamente) e de forma moi simplificada nas seguintes, que nos limitaremos a presentar moi esquematicamente na táboa 1.3.3.2.1.3 (sen a estada do paradigma verbal e sen exemplificación). A estrutura organizativa completa pódese ver no Apéndice I (apartado 1.3.3.2.1 e subapartados subordinados).

1.3.3.2.2.1.1. Sen nexo (104)

1.3.3.2.2.1.1.1. Auxiliar en forma simple (103)

1.3.3.2.2.1.1.1.1. Orde auxiliar + infinitivo (13)

1.3.3.2.2.1.1.1.1.1. Auxiliar + infinitivo (10)

INDICATIVO [9]:

◊ Presente [6]: • P1 (1): 222:9 [PGmzBarr: "*Ne[n] ar cuidei, des que vos vi, / o que vos agora direi: / mui gran coita que per vós ei / sofre-la quanto a sofri, / ca non cuidei sen vosso ben / [tanto viver, per nulla ren]*". • P3 (5): 56:15, 75:19, 77:15, 77:21, 85:14.

- ◊ Futuro [1]: • P3 (1): 15:14.
- ◊ Copretérito [2]: • P3 (2): 43:27, 161:8.

SUBXUNTIVO [1]:

- ◊ Pretérito [1]: • P3 (1): 23:18.

...

- 1.3.3.2.2.1.2. Con nexo (146)
 - 1.3.3.2.2.1.2.1. Nexo prepositivo (142)
 - 1.3.3.2.2.1.2.1.1. Preposición *a* (97)
 - 1.3.3.2.2.1.2.1.1.1. Auxiliar en forma simple (94)
 - 1.3.3.2.2.1.2.1.1.1.1. Orde auxiliar + *a* + infinitivo (84)
 - 1.3.3.2.2.1.2.1.1.1.1.1. Auxiliar + *a* + infinitivo (41)

INDICATIVO [36]:

- ◊ Presente [27]: • P1 (27): 28:28, 37:24, 56:11, 64:12, 65:3, 65:8, 65:13, 65:18, 71:20, 77:12, 86:14, 92:10, 131:30, 134:17, 144:4, 172:7, 210:15, 213:5, 213:11, 234:20, 253:10, 258:8, 258:11, 273:4, 273:16, 283:6, 296:4.
- ◊ Pretérito [4]: • P1 (4): 141:14 [RoyQuey: "*e por esto non morri*]. / *Cuidand' en vosso mui bon parecer / ouv' a morrer, assi Deus me perdon, / e, polo vosso mui bon parecer, / morrera eu, máis acorde[i]-m' enton / [que nunca vus veeria*"], 141:19, 173:2, 210:3.
- ◊ Futuro [2]: • P1 (2): 4:22, 18:24.
- ◊ Pospretérito [3]: • P1 (2): 42:23, 64:6. • P6 (1): 19:19.

SUBXUNTIVO [5]:

- ◊ Pretérito [4]: • P1 (1): 170:19. • P3 (3): 3:15, 162:8, 178:12.
- ◊ Futuro [1]: • P1 (1): 7:13.

...

- 1.3.3.2.2.1.2.2. Nexo conxuntivo (4)
 - 1.3.3.2.2.1.2.2.1. Conxunción *que* (2)
 - 1.3.3.2.2.1.2.2.1.1. Auxiliar en forma simple (2)
 - 1.3.3.2.2.1.2.2.1.1.1. Orde auxiliar + *que* + infinitivo (2)
 - 1.3.3.2.2.1.2.2.1.1.1.1. Auxiliar + *que* + infinitivo (1)

INDICATIVO [1]:

- ◊ Pretérito [1]: • P1 (1): 25:13 [JSrzSom: "*assi me coitou voss' amor / que me fez tod' es-caeçer, / atan muit' ouve que veer / na vossa, que me faz peor*"].

...

1.3.3.2.2.1.3. Resumo do auxiliar en construcións de infinitivo

SEN NEXO	Aux. + inf		14
	Inf. + aux		[89 mesóclise] 90
	SUBTOTAL		104

CON NEXO	PREPOSITIVO	Aux. + prep. + inf.	Prep. <i>a</i>	87
			Prep. <i>de</i>	41
			SUBTOTAL	128
		Inf. + prep. + aux.	Prep. <i>a</i>	1
			SUBTOTAL	1
		Prep. + inf. + aux.	Prep. <i>a</i>	[2 mesóclise] 9
	Prep. <i>de</i>		4	
	SUBTOTAL		13	
	SUBTOTAL			142
	CONXUNTIVO	Aux. + conx. + inf.	Conx. <i>que</i>	2
			Conx. <i>por que</i>	2
			SUBTOTAL	4
		SUBTOTAL		
	SUBTOTAL			146
TOTAL			250	

Na esfera semántica, na que só atendemos os valores de contido máis relevantes, os usos con infinitivo e con participio responden a claves semánticas distintas. “*Haber + infinitivo*” expresaba contidos modais (‘volición’, ‘obriga’) e contido temporal de ‘futuridade’. “*Haber + participio*” expresaba contido aspectual de ‘perfectividade’ ou contido temporal de ‘pasado primario’ (antepresente, antepretérito e antefuturo).

As posibilidades de aproveitamento ulterior desta información mediante cruzamento con datos doutra natureza son múltiples. Se ben non imos avanzar neste camiño, non queremos deixar de apuntar algunhas posibilidades moi básicas e de materialización inmediata. De comezo é posible facer un balance cuantitativo en CA dos usos destas construcións de infinitivo, maioritariamente de futuridade, en comparación coas formas simples de futuro. O resultado fala da clara predominancia das formas simples, que alcanzan a cifra de 637, polos 249 casos de construcións de infinitivo, non todos, como se dixo e é certo, de futuridade. Nesta mesma liña de primeiros balances, reducidos ao propio glosario e ao cancioneiro, está ao noso alcance, tamén de forma inmediata, a comprobación da existencia, ou non, de especificidades significativas relacionadas coa instancia autorial. O resultado desta intersección recóllese no esquema e na táboa seguintes, que se complementan:

◇ **Presenza** (31):

- ***a & de & nexo* Ø** (12): FerGarEsg, JGarGlh, JPrzAv, JSrzCoe, JSrzSom, NuFdztor, PayGmzCha, PGarBu, RoyPaezRib, RoyQuey, VaFdztSend, VaGil.
- ***a & nexo* Ø** (11): AnIII (VaPrzPar?), AyCarp, FerGvzSeav, FerPad, FerVelho, JVqzTal, MartSrz, NuRdzCan, PaySrzTav, PEaSol, VaRdzCal.
- ***de & nexo* Ø** (3): AnVI (MartMo?), BonGen, JlpzUlh.
- ***a*** (1): AflpzBay.
- ***de*** (1): RoyFdz.
- ***Nexo* Ø** (3): AnV, JNzCam, PGmzBarr.

◇ **Ausencia** (6): AnI (RoyGmzBret?), AnII (EstTrav?), AnIV (AfEaCot?), EstFai, MenRdzTen, PPon.

	a	de	Nexo Ø	TOTAL
JSrzSom	15	4	14	33
VaGil	5	8	12	25
MartSrz	10	-	12	22
NuFdzTor	4	3	12	19
PGarBu	5	3	6	14
RoyQuey	7	3	4	14
JSrzCoe	7	2	3	12
VaFdzSend	3	4	4	11
FerVelho	4	-	6	10
AyCarp	7	-	1	8
PayGmzCha	2	4	2	8
JLpzULh	-	4	3	7
RoyPaezRib	1	4	2	7
FerGarEsg	4	1	1	6
FerGvzSeav	5	-	1	6
AnVI (MartMo?)	-	1	4	5
JPrzAv	1	1	3	5
FerPad	2	-	2	4
JGarGlh	2	1	1	4
JVqzTal	3	-	1	4
NuRdzCan	3	-	1	4
AnIII (VaPrzPar?)	2	-	1	3
BonGen	-	1	1	2
PaySrzTav	1	-	1	2
PEaSol	1	-	1	2
RoyFdz	-	2	-	2
VaRdzCal	1	-	1	2
AflpzBay	1	-	-	1
AnV	-	-	1	1
JNzCam	-	-	1	1
PGmzBarr	-	-	1	1
AnI (RoyGmzBret?)	-	-	-	-
AnII (EstTrav?)	-	-	-	-
AnIV (AfEaCot?)	-	-	-	-
EstFai	-	-	-	-
MenRdzTen	-	-	-	-
PPon	-	-	-	-

A ausencia de construcións de infinitivo en seis dos trobadores vén motivada, cremos, pola súa escasa achega de cantigas a CA. Poden ser razoables as dúbidas, e por tanto ter outra motivación esta variable, no caso de PPon, do que se conservan cinco composicións, pero non cos outros, dos que se conservan tres (AnIV [AfEaCot?]), dúas (AnI [RoyGmzBret?], EstFai e MenRdzTen) ou unha soa cantiga (AnII [EstTrav?]). Na interpretación do reparto dos valores totais por autores non se pode dicir que haxa condicionamento por mor da orixe dos poetas (galega, portuguesa, hispánica non occidental)⁵. As proporcións nas porcentaxes de construcións de infinitivo polo factor “proce-

⁵ Déixamos á marxe neste cómputo os exemplos e as cantigas de BonGen, por ser extraibérico, as de NuFdzTor e FerGvz-Seav por carecermos para eles dunha delimitación segura dentro de territorio peninsular, e as de VaRdzCal por só ser posible atribuírle orixe galego-portuguesa.

dencia" (1º elemento do par) replican con bastante exactitude as proporcións das porcentaxes de número de cantigas por grupos de trobadores segundo o seu berce (2º elemento do par): 45,5% / 40,6% (galega); 43,7% / 44,6% (portuguesa); 10,6% / 14,6% (hispanica non occidental).

1.3.3.2.2.2. Construcións de xerundio (-)

1.3.3.2.2.3. Construcións de participio (20)

Recollemos só aqueles casos nos que entre o auxiliar e o participio existe grande cohesión semántica, distinta da de esquemas sintácticos ordinarios como a estrutura atributiva. En xeral son casos de perífrases aspectuais ou temporais, estas últimas ás veces con valor de tempo composto integrado no sistema de formas paradigmáticas do verbo. Distinguimos entre esquemas con auxiliar simple ou pluriverbal e dentro de cada un deles diferenciamos os distintos modelos de ordenación dos constituíntes. Como balance final destas construcións ofrecemos un resumo xeral da ordenación dos elementos, outro das relacións de concordancia do participio co complemento e co suxeito e, finalmente, outro dos verbos auxiliados.

Na súa faciana como auxiliar en estruturas de participio, *haber* non é tan pródigo en realizacións en CA como nas de infinitivo. Catalogamos como tales algo menos de dúas dúcias, pero non por iso son menos interesantes na análise dos cambios gramaticais. Son esquemas que participaban de máis dun proceso de gramaticalización e, ao conter CA materiais lingüísticos dunha franxa cronolóxica de case un século e presentar unha importante diversidade autorial, ábrese a posibilidade de establecer para estes cambios precisións diacrónicas e diatópicas. Pero non trataremos aquí esta cuestión; limitáremos a indicar os valores morfolóxicos dos 20 exemplos. O reducido número de exemplos deste tipo de construción permítenos esta vez escapar das restricións por razóns de espazo e presentar os datos en toda a súa extensión, segundo o modelo do glosario.

1.3.3.2.2.3.1. Auxiliar en forma simple

1.3.3.2.2.3.1.1. Orde Auxiliar + participio (13)

1.3.3.2.2.3.1.1.1. Auxiliar + participio (10)

INDICATIVO (9):

◊ Presente (8):

- "*ca por aquest' ei perdido meu sén*" (MartSrz, 52:16) (P1).
- "*por ùa dona que eu quero ben / atal per que ei perdido meu sén*" (JLpzUlh, 204:6) (P1).
- "*[C]uidand' ela ja ei perdido / o sén*" (AnV, 277:13) (P1).
- "*Amo-vos tant', e tan de coraçon, / que o dormir ja o ei perdido*" (AnIV [AfEaCot?], 278:14) (P1).
- "*Que-quer que mi a min graçido / fosse de quant' ei servido*" (AnVI [MartMo?], 306:22) (P1).
- "*pois mia sennor visse, que lle soubesse / dizer qual coita, pois-la vi, mi á dada*" (PGarBu, 84:18) (P3).
- "*E por aquesto cuida que seu prez / tod' á perdido*" (PayGmzCha, 254:14) (P3).
- "*[S]e vos prouguess', amor, ben me devia / cousimento contra vós a valer, / que mig' avedes fillada perfia / tal que non sei como possa viver / sen vós*" (FerPad, 284:3) (P5).

◊ Pretérito (1):

- "*Pois que m'ouve preguntado / de que era tan coitado, / dixen-ll' eu este recado: / a morte desto xe mata*" (RoyQuey, 142:7) (P3).

SUBXUNTIVO (1):

◊ Pretérito (1):

- "*Que alo[n]gad' eu ando d' u iría, / se eu ouvesse aguisado d' ir i, / que viss' a dona que veer querría!*" (PGarBu, 89:2) (P1).

1.3.2.2.2.3.1.1.2. Auxiliar + x + x + participio (2)

INDICATIVO (1):

◊ Presente (1):

- "*E de min an ja muito posfacado / porque saben ca le quero gran ben*" (JLpzUlh, 205:15) (P6).

INFINITIVO (1):

- "*e nunca i perder / podia ren, e poderia aver / mi presto tolleito d' un coidado*" (PGarBu, 84:13) (P3).

1.3.2.2.2.3.1.1.3. Auxiliar + x + x + x + participio (1)

INDICATIVO (1):

◊ Presente (1):

- "*e a Deus devo muit' agradecer / porque mi á a esto, sennor, achegado*" (PGarBu, 86:4) (P3).

1.3.2.2.2.3.1.2. Orde Participio + auxiliar (7)

1.3.2.2.2.3.1.2.1. Participio + auxiliar (6)

INDICATIVO (5):

◊ Presente (4):

- "*E perdud' ei eu o dormir*" (FerGarEsg, 128:7) (P1).

- "*des quando vus amei, / todo sabor do mundo perdud' ei*" (VaGil, 153:16) (P1).

- "*se non for / vee-la, perdud' ei o sén*" (AnIV [AfEaCot?], 279:10) (P1).

- "*E os que esto creud' an, / Deus, e que queren máis viver, / pois que d' ali ben non estan / onde querrían ben prender*" (JSrzSom, 19:8) (P6).

◊ Futuro (1):

- "*Nostro Sennor, quen m' og' a min / guisasse, o que eu nunca guisad' averei, / a meu cuidar, per quanto poder ei, / ca non sei oj' eu quen s' aventurasse / ao que m' eu non ous' aventurar*" (FerGvzSeav, 220:2) (P1).

SUBXUNTIVO (1):

◊ Futuro (1):

- "*e non a temerei, / des que ll' eu esto feit' ouver*" (JSrzSom, 15:28) (P1).

1.3.2.2.2.3.1.2.2. Participio + x + auxiliar (1)

INDICATIVO (1):

◊ Presente (1):

- "*Desmentido m' á 'qui un trobador / do que dixi da ama*" (JSrzCoe, 170:1) (P3).

1.3.3.2.2.3.2. Auxiliar en forma pluriverbal (-)

1.3.3.2.2.3.3. Orde constituíntes: resumo

1.3.3.2.2.3.3.1. Auxiliar + participio (13)

1.3.3.2.2.3.3.2. Participio + auxiliar (7)

1.3.3.2.2.3.3.4. Concordancia: resumo

1.3.3.2.2.3.4.1. Co suxeito (16 [80%]; nos 16 casos coinciden os valores do suxeito e do complemento)

1.3.3.2.2.3.4.2. Co complemento (20 [100%]).

1.3.3.2.2.3.5. Verbos auxiliados (resumo):

◇ *perder* (8), *achegar*, *aguisar*, *crer*, *dar*, *desmentir*, *facer*, *fillar*, *guisar*, *posfaçar*, *preguntar*, *servir*, *toller*.

◆ DISTRIBUCIÓN AUTORIAL

◇ *Presenza* (14): AnIV (AfEaCot?) (2), AnV, AnVI (MartMo?), FerGarEsg, FerGvzSeav, FerPad, JLpzUlh (2), JSrzCoe, JSrzSom (2), MartSrz, PayGmzCha, PGarBu (4), RoyQuey, VaGil.

◇ *Ausencia* (23).

Deste ordenamento e catalogación de usos é posible tirar unhas primeiras conclusións en quente. Unha é o recoñecemento do papel destacado do verbo *perder*, de longo o máis representado (8 ocorrencias). Esta prodigalidade está motivada polo seu emprego en expresións tópicas do amor cortés de frecuente contextualización en escenarios temporais e aspectuais favorables ás construcións de participio. Referímonos ás expresións *perder o sen* (4), *perder o dormir*, *perder o prez* e *perder o sabor*. Outra conclusión remite á dimensión cronolóxica. Pódese dicir que foron estruturas que non se implantaron na koiné trobadoresca ata a segunda metade do XIII. As ocorrencias prodúcense maioritariamente (14) no ciclo de poetas da terceira xeración, a da "expansão para Castela (1240-1300)" en palabras de Resende (2001:178-179): AnIV (AfEaCot?), AnVI (MartMo?), FerGvzSeav, FerPad, JLpzUlh, JSrzCoe, PayGmzCha, PGarBu e VaGil. Os cinco casos da segunda xeración, anterior á precedente e denominada por Resende (2001:176-178) da "implantación no Occidente peninsular (1220-1240)", correspóndense con poetas que, comezando a súa actividade nas primeiras décadas do século, prolongárona durante as décadas iniciais da segunda metade. Pola súa lonxevidade creativa tiveron ocasión de facerse eco e mesmo protagonizar a introdución desta innovación. É o caso de FerGarEsg, JSrzSom, MartSrz e RoyQuey. Hai pé incluso para unha terceira conclusión, esta de natureza diatópica, aínda que con menos baseamento que as anteriores. Á vista da orixe dos 14 poetas⁶ e tendo presente as diferenzas xeracionais, poderíase afirmar que nun primeiro momento o cambio tomou asento en ambiente trobadoresco portugués para, nun segundo momento, propagarse aos ambientes galego e castelán e, sorprendentemente, sufrir un importante retroceso no foco orixinario portugués. Dos catro trobadores da segunda xeración -o 1º momento- só JSrzSom non era portugués. Pola contra, da terceira xeración -o 2º momento- eran portugueses unicamente JSrzCoe e VaGil, fornecedores de 2 exemplos fronte aos 12 de autores non portugueses, entre os que destacan os debidos a autores ibéricos non galego-portugueses: 4 de PGarBu e 1 de AnVI (MartMo?).

1.3.4. Familia morfolóxica

Revisten interese na análise morfolóxica as redes que unen palabras relacionadas por compartiren o mesmo lexema, o mesmo prefixo ou o mesmo sufixo. Coa inclusión destas referencias cruzadas no glosario é posible visualizar, ademais das propias redes, os mecanismos de derivación afixal e a súa implantación real nun punto concreto da historia da lingua.

Neste apartado recollemos unicamente as agrupacións lexemáticas. As de carácter afixal contemplámolas nun dos índices do glosario, o que nos libera de ter que repetir completa a lista de palabras en cada item que conteña un determinado afixo.

Entre as relacións lexemáticas consideramos tamén as que manteñen os verbos e os seus usos substantivos, pois constitúen entradas distintas no glosario e presentan características morfolóxicas distintas. Precisamente este vínculo ofrécenos a única voz da rede morfolóxica do verbo *haber*:

◇ *haber* (subs.) (1): PaySrzTav (37:21) (*vid. haber*²).

⁶ En realidade haberá que dicir 13, pois de AnV nada se pode dicir en relación coa súa adscripción xeográfica de orixe nin coa cronoloxía da súa produción.

2. ASPECTOS LITERARIOS

Con este apartado non se pretende introducir unha pinga de análise literaria, nin sequera de análise métrica. Móvenos unicamente o afán de presentar sistematicamente na microestrutura das voces o inventario, lematizado e etiquetado gramaticalmente, das palabras que ocupan un lugar destacado na cantiga, nomeadamente as que son *incipit* de cantiga e as que figuran en posición de rima. Desta maneira facilitamos que quen estea interesado nestas formas para o seu estudo literario conte cun banco de datos ben organizado que lle permita empregar entrecruzadamente parámetros como a clase de palabra, os accidentes gramaticais (xénero, número, tempo, persoa gramatical...), a identidade autorial, a cronoloxía, etc.

Por ser o lema verbal de maior frecuencia de uso (912 *tokens*) e por ser o verbo a clase de palabras mellor representada (10219 *tokens*), de *haber* espérase que teña unha presenza destacada nestas posicións de prominencia literaria. Porén, nas cantigas de CA non se reservou para el ningún dos 310 *incipit* de cantiga. Xusto o contrario é o que acontece, en grao superlativo, en posición de rima. Pode que falar en abstracto de 271 casos de emprego de *haber* en posición de rima sobre un total de case 7.000 versos semelle unha cifra insignificante. Pero comprenderase que non o é se se pensa que eses 271 casos representan un importante 29,7% dos usos totais de *haber* no cancionero. Da súa importancia como ferramenta fundamental na construción do sistema de rima fala tamén o feito de estaren representados case todos os tempos do seu paradigma (só faltan o xerundio e o participio -están completamente ausentes no cancionero-, o pretérito⁷ e antepretérito no indicativo, e o presente no subxuntivo):

2.1. En posición de rima (271)

◇ INDICATIVO (164)

á (Pres. Ind. P3) (30): AnIII (VaPrzPar?) (271:19, 271:22), JLpzUlh (200:10)...
an (5): JGarGlh (232:32), JSrzSom (13:22)...
avedes (Pres. Ind. P5) (4): MartSrz (43:41, 55:21, 56:42), VaGil (151:1).
avera (Fut. Ind. P3) (2): AnVI (MartMo?) (306:28), FerGvzSeav (213:26).
averrei (Fut. Ind. P1) (9): FerGvzSeav (212:9), JSrzSom (14:27, 27:9, 28:11)...
averia (Pospr. Ind. P1) (3): FerPad (285:15), JSrzCoe (159:1), RoyQuey (130:8).
avia (Copr. Ind. P1) (4): JSrzCoe (159:21), NuFdzTor (81:3)...
avia (Copr. Ind. P3) (3): FerPad (285:12, 287:7), RoyQuey (130:28).
edes (Pres. Ind. P5) (1): MartSrz (55:35).
ei (Pres. Ind. P1) (101): AnI (RoyGmzBret?) (62:24), AnIII (VaPrzPar?) (269:11, 270:12, 276:9)...
há (Pres. Ind. P3) (2): AnIII (VaPrzPar?) (271:23, 269:24).
ia (Copr. Ind. P1) (2): JSrzSom (27:32), JSrzCoe (160:16).
ia (Copr. Ind. P3) (1): FerPad (285:24).

◇ SUBXUNTIVO (17)

ouver (Fut. Subx. P1) (6): AflpzBay (223:16), RoyPaezRib (192:9)...
ouver (Fut. Subx. P3) (8): AnVI (MartMo?) (306:30), JSrzCoe (158:18)...
ouvesse (Pret. Subx. P1) (1): AnVI (MartMo?) (307:4).
ouvesse (Pret. Subx. P3) (2): AnIV (AfBaCot?) (279:9), NuFdzTor (81:18).

◇ IMPERATIVO (1)

ajades (Imper. P5) (1): MartSrz (49:24).

⁷ Sen dúbida por ter unha estrutura desinencial moi especial (*ouve* e *ouvo*) nas persoas gramaticais características de CA (a primeira e a terceira de singular, con 5652 e 3409, respectivamente, sobre un total de 10219 formas verbais) que as exclúe do grupo de formas con produtividade métrica por a penas existiren palabras-réplica sobre as que tecer as relacións de rima.

◇ INFINITIVO (89)

aver (Infin. P1) (72): AnI (RoyGmzBret?) (63:21), AnIII (VaPrzPar?) (276:7)...

aver (Infin. P3) (16): AnVI (MartMo?) (307:18), FerGarEsg (114:34)...

aver (Infin. P5) (1): JSrzSom (22:11).

◆ DISTRIBUCIÓN AUTORIAL

◇ *Presenza* (29): AflpzBay (1), AnI (RoyGmzBret?) (2), AnIII (VaPrzPar?) (8), AnIV (AfEaCot?) (1), AnVI (MartMo?) (4), EstFai (2), FerGarEsg (12), FerGvzSeav (6), FerPad (6), FerVelho (5), JGarGlh (7), JlpzUlh (17), JNzCam (1), JPrzAv (6), JSrzCoe (13), JSrzSom (28), MartSrz (21), NuFdzTor (18), PayGmzCha (16), PaySrzTav (4), PEaSol (1), PGarBu (24), PGmzBarr (3), PPon (3), RoyPaezRib (12), RoyQuey (12), VaFdzSend (23), VaGil (7), VaRdzCal (11).

◇ *Ausencia* (8): AnII (EstTrav?), AnV, AyCarp, BonGen, JVqzTal, MenRdzTen, NuRdzCan, RoyFdz.

2.2. En inicio de cantiga (-)

3. REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

- BILEGA = Francisco García Gondar (dir.) (1994-): *Bibliografía informatizada da lingua galega*. Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades (<http://www.cirp.es/bdo/bil/bilega.html>).
- Brea López, Mercedes (dir.): *MedDB 2.1. Base de datos da lírica profana galego-portuguesa*. Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades (<http://www.cirp.es/pls/bdo2/f?p=MEDDB2>).
- Cunha, António Geraldo da (2009³): *Dicionário etimológico da língua portuguesa*. Rio de Janeiro: Lexikon.
- DCELC = Joan Corominas (1991): *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*. Con la colaboración de José A. Pascual. Madrid: Gredos.
- DDMe = Ernesto González Seoane (dir.) (2006): *Diccionario de diccionarios do galego medieval*. Santiago de Compostela: USC (anexo 57 de *Verba*).
- Fragmento do Nobiliário do Conde Dom Pedro. Cancioneiro da Ajuda. Edição fac-similada do códice existente na Biblioteca da Ajuda*. Lisboa: Edições Távola Redonda / Instituto Português do Património Arquitectónico e Arqueológico / Biblioteca da Ajuda, 1994.
- Houaiss, António (2001): *Dicionário Houaiss da língua portuguesa*. Rio de Janeiro: Objetiva.
- Lorenzo, Ramón (1977): *La Traducción gallega de la Crónica General y de la Crónica de Castilla. II. Glosario*. Ourense: Instituto de Estudios Orensanos «Padre Feijoo».
- Machado, José Pedro (1995⁷): *Dicionário etimológico da língua portuguesa, com a mais antiga documentação escrita e conhecida de muitos dos vocábulos estudados*. Lisboa: Livros Horizonte.
- Michaëlis de Vasconcelos, Carolina (1990 [1904, 1920]): *Cancioneiro da Ajuda*. Reimpressão da edição de Halle (1904), acrescentada de um prefácio de IVO CASTRO e do glossário das cantigas (*Revista Lusitana*, XXIII). Lisboa: Imprensa Nacional / Casa da Moeda.
- Nascentes, Antenor (1932): *Dicionário Etimológico da Língua Portuguesa*. Rio de Janeiro: Francisco Alves.
- Santamarina, Antón (2008): "Os dicionários históricos. Trazos dun dicionario histórico galego e consideracións sobre a súa viabilidade", en E. González / A. Santamarina / X. Varela (eds.): *A lexicografía galega moderna. Recursos e perspectivas*. Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega / Consello da Cultura Galega, pp. 392-434.

Tato Plaza, Fernando (1999): *Libro de notas de Álvaro Pérez, notario de Rianxo e Postmarcos (1457)*. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega.

TMILG = Xavier Varela Barreiro (dir.) (2004-): *Tesouro Medieval Informatizado da Lingua Galega*. Instituto da Lingua Galega (<http://ilg.usc.es/tmilg>).

APÉNDICES

Apéndice 1. Modelo de microestrutura dos verbos

1. ASPECTOS LINGÜÍSTICOS

1.1. CABEZALLO

1.1.1. Lema

1.1.1.1. Lema moderno (DHG)

1.1.1.2. Lema na obra (CA)

1.1.1.3. Lema medieval (DGM)

1.1.2. N° de ocorrencias

1.1.3. Étimo

1.1.4. Categoría gramatical

(1.1.5. Semántica (resumo))

1.2. SEMÁNTICA

(1.2.1. Subcabezallos X, Y, Z)

(1.2.1.1. Sublema (moderno))

(1.2.1.2. N° de ocorrencias)

(1.2.1.3. Subcategoría gramatical)

(1.2.1.4. Semántica (resumo))

1.2.2. Aceptións (definición) (localización na obra)

1.2.3. Combinatoria

1.2.4. Familia semántica (hiperonimia, hiponimia, sinonimia e antonimia)

1.3. MORFOSINTAXE

1.3.1. Paradigma: expresións e número de ocorrencias (táboa resumo)

1.3.2. Formas plenas e encurtadas

1.3.3. Paradigma: localización na obra e esquemas de complexización sintagmática

1.3.3.1. Formas simples

1.3.3.2. Formas pluriverbais

1.3.3.2.1. Auxiliado

1.3.3.2.1.1. Construcións de infinitivo

1.3.3.2.1.1.1. Correferencialidade

1.3.3.2.1.1.1.1. Sen nexos

1.3.3.2.1.1.1.1.1. Auxiliar en forma simple

1.3.3.2.1.1.1.1.2. Auxiliar en forma pluriverbal

1.3.3.2.1.1.1.2. Con nexos

1.3.3.2.1.1.1.2.1. Nexo prepositivo

1.3.3.2.1.1.1.2.1.1. Preposición X, Y, Z

1.3.3.2.1.1.1.2.1.1.1. Auxiliar en forma simple

1.3.3.2.1.1.1.2.1.1.2. Auxiliar en forma pluriverbal

1.3.3.2.1.1.1.2.2. Nexo conxuntivo

1.3.3.2.1.1.1.2.2.1. Conxunción X, Y, Z

- 1.3.3.2.1.1.1.2.2.1.1. Auxiliar en forma simple
- 1.3.3.2.1.1.1.2.2.1.2. Auxiliar en forma pluriverbal
- 1.3.3.2.1.1.2. Non correferencialidade
 - 1.3.3.2.1.1.2.1. Sen nexo
 - 1.3.3.2.1.1.2.1.1. Auxiliar en forma simple
 - 1.3.3.2.1.1.2.1.2. Auxiliar en forma pluriverbal
 - 1.3.3.2.1.1.2.2. Con nexo
 - 1.3.3.2.1.1.2.2.1. Nexo prepositivo
 - 1.3.3.2.1.1.2.2.1.1. Preposición X, Y, Z
 - 1.3.3.2.1.1.2.2.1.1.1. Auxiliar en forma simple
 - 1.3.3.2.1.1.2.2.1.1.2. Auxiliar en forma pluriverbal
 - 1.3.3.2.1.1.2.2.2. Nexo conxuntivo
 - 1.3.3.2.1.1.2.2.2.1. Conxunción X, Y, Z
 - 1.3.3.2.1.1.2.2.2.1.1. Auxiliar en forma simple
 - 1.3.3.2.1.1.2.2.2.1.2. Auxiliar en forma pluriverbal
- 1.3.3.2.1.1.3. Resumo das construcións de infinitivo
 - 1.3.3.2.1.1.3.1. Correferencialidade (*verbo* ^{nº}, *verbo* ^{nº}...) (nº)
 - 1.3.3.2.1.1.3.2. Non correferencialidade (*verbo* ^{nº}, *verbo* ^{nº}...) (nº)
- 1.3.3.2.1.2. Construcións de xerundio
 - 1.3.3.2.1.2.1. Auxiliar en forma simple
 - 1.3.3.2.1.2.2. Auxiliar en forma pluriverbal
- 1.3.3.2.1.3. Construcións de participio
 - 1.3.3.2.1.3.1. Auxiliar en forma simple
 - 1.3.3.2.1.3.2. Auxiliar en forma pluriverbal
- 1.3.3.2.2. Auxiliar
 - 1.3.3.2.2.1. Construcións de infinitivo
 - 1.3.3.2.2.1.1. Sen nexo
 - 1.3.3.2.2.1.1.1. Auxiliar en forma simple
 - 1.3.3.2.2.1.1.1.1. Orde auxiliar + infinitivo
 - 1.3.3.2.2.1.1.1.2. Orde infinitivo + auxiliar
 - 1.3.3.2.2.1.1.2. Auxiliar en forma pluriverbal
 - 1.3.3.2.2.1.1.2.1. Orde auxiliar + infinitivo
 - 1.3.3.2.2.1.1.2.2. Orde infinitivo + auxiliar
 - 1.3.3.2.2.1.2. Con nexo
 - 1.3.3.2.2.1.2.1. Nexo prepositivo
 - 1.3.3.2.2.1.2.1.1. Preposición X, Y, Z
 - 1.3.3.2.2.1.2.1.1.1. Auxiliar en forma simple
 - 1.3.3.2.2.1.2.1.1.1.1. Orde auxiliar + X + infinitivo
 - 1.3.3.2.2.1.2.1.1.1.2. Orde infinitivo + X + auxiliar
 - 1.3.3.2.2.1.2.1.1.1.3. Orde X + infinitivo + auxiliar
 - 1.3.3.2.2.1.2.1.1.2. Auxiliar en forma pluriverbal
 - 1.3.3.2.2.1.2.1.1.2.1. Orde auxiliar + X + infinitivo
 - 1.3.3.2.2.1.2.1.1.2.2. Orde infinitivo + X + auxiliar
 - 1.3.3.2.2.1.2.1.1.2.3. Orde X + infinitivo + auxiliar
 - 1.3.3.2.2.1.2.2. Nexo conxuntivo
 - 1.3.3.2.2.1.2.2.1. Conxunción X, Y, Z
 - 1.3.3.2.2.1.2.2.1.1. Auxiliar en forma simple
 - 1.3.3.2.2.1.2.2.1.1.1. Orde auxiliar + X + infinitivo
 - 1.3.3.2.2.1.2.2.1.1.2. Orde infinitivo + X + auxiliar
 - 1.3.3.2.2.1.2.2.1.1.3. Orde X + infinitivo + auxiliar
 - 1.3.3.2.2.1.2.2.1.2. Auxiliar en forma pluriverbal

- 1.3.3.2.2.1.2.2.1.2.1. Orde auxiliar + *X* + infinitivo
 - 1.3.3.2.2.1.2.2.1.2.2. Orde infinitivo + *X* + auxiliar
 - 1.3.3.2.2.1.2.2.1.2.3. Orde *X* + infinitivo + auxiliar
 - 1.3.3.2.2.1.3. Resumo do auxiliar en construcións de infinitivo
 - 1.3.3.2.2.1.3.1. Sen nexo (nº)
 - 1.3.3.2.2.1.3.1.1. Auxiliar + infinitivo (nº)
 - 1.3.3.2.2.1.3.1.2. Infinitivo + auxiliar (nº) (Mesóclise [nº])
 - 1.3.3.2.2.1.3.2. Con nexo (nº)
 - 1.3.3.2.2.1.3.2.1. Nexo prepositivo (nº)
 - 1.3.3.2.2.1.3.2.1.1. Auxiliar + preposición + infinitivo (nº)
 - 1.3.3.2.2.1.3.2.1.1.1. Auxiliar + *a* + infinitivo (nº)
 - 1.3.3.2.2.1.3.2.1.1.2. Auxiliar + *de* + infinitivo (nº)
 - 1.3.3.2.2.1.3.2.2. Infinitivo + preposición + auxiliar (Mesóclise) (nº)
 - 1.3.3.2.2.1.3.2.2.1. Infinitivo + *a* + auxiliar (Mesóclise) (nº)
 - 1.3.3.2.2.1.3.2.3. Preposición + infinitivo + auxiliar (nº)
 - 1.3.3.2.2.1.3.2.3.1. *A* + infinitivo + auxiliar (nº) (Mesóclise [nº])
 - 1.3.3.2.2.1.3.2.3.2. *De* + infinitivo + auxiliar (nº)
 - 1.3.3.2.2.1.3.2.2. Nexo conxuntivo (nº)
 - 1.3.3.2.2.1.3.2.2.1. Auxiliar + conxunción + infinitivo (nº)
 - 1.3.3.2.2.1.3.2.2.1.1. Auxiliar + *que* + infinitivo (nº)
 - 1.3.3.2.2.1.3.2.2.1.2. Auxiliar + *por que* + infinitivo (nº)
 - 1.3.3.2.2.1.3.2.3. Total (nº)
- 1.3.3.2.2.2. Construcións de xerundio
 - 1.3.3.2.2.2.1. Auxiliar en forma simple
 - 1.3.3.2.2.2.1.1. Orde auxiliar + xerundio
 - 1.3.3.2.2.2.1.2. Orde xerundio + auxiliar
 - 1.3.3.2.2.2.2. Auxiliar en forma pluriverbal
 - 1.3.3.2.2.2.2.1. Orde auxiliar + xerundio
 - 1.3.3.2.2.2.2.2. Orde xerundio + auxiliar
- 1.3.3.2.2.3. Construcións de participio
 - 1.3.3.2.2.3.1. Auxiliar en forma simple
 - 1.3.3.2.2.3.1.1. Orde auxiliar + participio
 - 1.3.3.2.2.3.1.2. Orde participio + auxiliar
 - 1.3.3.2.2.3.2. Auxiliar en forma pluriverbal
 - 1.3.3.2.2.3.2.1. Orde auxiliar + participio
 - 1.3.3.2.2.3.2.2. Orde participio + auxiliar
 - 1.3.3.2.2.3.3. Orde constituíntes: resumo
 - 1.3.3.2.2.3.3.1. Auxiliar + participio (nº casos)
 - 1.3.3.2.2.3.3.2. Participio + auxiliar (nº casos)
 - 1.3.3.2.2.3.4. Concordancia: resumo
 - 1.3.3.2.2.3.4.1. Co suxeito (nº casos)
 - 1.3.3.2.2.3.4.2. Co complemento (nº casos)
 - 1.3.3.2.2.3.5. Verbo auxiliado: resumo

1.3.4. Familia morfolóxica

1.3.5. Concordancias anómalas

1.4. FRASEOLOXÍA

1.4.1. Locucións

1.4.2. Enunciados fraseolóxicos

2. ASPECTOS LITERARIOS

- 2.1. Posición de rima
- 2.2. *Incipit* de cantiga

Apéndice 2. Nomenclatura abreviada dos poetas do *Cancioneiro da Ajuda*

AflpzBay	Afonso Lopez de Baian
AnI	RoyGmzBret? = Roi Gomez de Briteiros
AnII	EstTrav? = Estevan Travanca
AnIII	VaPrzPar? = Vasco Perez Pardal
AnIV	AfEaCot? = Afons' Eanes do Coton
AnV	?
AnVI	MartMo = Martin Moxa?
AyCarp	Airas Carpancho
BonGen	Bonifaci Calvo (Bonifaz de Genua)
EstFai	Estevan Faian
FerGarEsg	Fernan Garcia Esgaravunha
FerGvzSeav	Fernan Gonçalvez de Seabra
FerPad	Fernan Padron
FerVelho	Fernan Velho
JGarGlh	Johan Garcia de Guilhade
JLpzUlh	Johan Lopez de Ulhoa
JNzCam	Johan Nunez Camanez
JPrzAv	Johan Perez d' Aboim
JSrzCoe	Johan Soares Coelho
JSrzSom	Johan Soares Somesso
JVqzTal	Johan Vasquiz de Talaveira
MartSrz	Martin Soares
MenRdzTen	Men Rodriguez Tenoiro
NuFdzTor	Nuno Fernandez (Torneol?)
NuRdzCan	Nuno Rodriguez de Candarei
PayGmzCha	Pai Gomez Charinho
PaySrzTav	Pai Soares de Taveiros
PEaSol	Pedr' Eanes Solaz
PGarBu	Pero Garcia Burgalés
PGmzBarr	Pero Gomez Barroso
PPon	Pero da Ponte
RoyFdz	Roi Fernandiz
RoyPaezRib	Roi Paez de Ribela
RoyQuey	Roi Queimado
VaFdzSend	Vasco Fernandez Praga de Sandin
VaGil	Vasco Gil
VaRdzCal	Vasco Rodriguez de Calvelo
